

Pending

DPN 5635

Title : ?

Run. No. 6326

Cat. No. ^{D631} [II-356]

Micro. No.

Subject ?

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt. - New. / Maith. - New. / New. - Nep. /

Size in cms. 32 x 5.2

Folios 62

Lines (in a page) 6

Compl. / Incompl. ✓

missing - 1, 2, 8, 10, 39-50, 57, 58 after 20th. →
Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor ✓ धर्मरत्न वज्राचार्य

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script : New. ^{old} / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material : palmleaf / paper / thiyasaphu / worm-holes

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

X

X

centimeter 5

10

15

20

ताः सकासाड्यदशरसाद्यनसासादितमसुषां पुनर्नवीतावा
 सावसनत्रयमुदयलमिवसाद्यतमित्यर्थः॥ तत्र सगवाताक्षर्य
 साद्यतमुपयुष्टताजगड्यसमनिदानसाधयलेहलं पुनस्त
 नादवलस्यतइतिकिन्नयाधिकविततयानवास्यन्यायमहो
 तदयनीयतइतितदितिदिनागादिसमुत्थापितंसाध्याक्रा
 द्विवरुलपयस्यसाधुशरीरतयानशाध्याविक्रमयतेमीमां

यदीयतइतियुष्टेननुकृतिवचयंकमनानांतदापुष्टितमतःतस्माड्कृष्टमुनिवचल
 दस्यमुनिमुमावायवचलंस्कथादिस्यपवसुयसिद्धकिमाननसंकीर्तितनवितदतिशयन
 तखलयनमिवयकटयदस्त्रितनायिकिंयकटितन।स्वनिवचस्यतद्विषयतायितहास्या
 द।वउत्तानताप्रतिनासपवायहःकर्तुमुचितः।तस्माह्वितयमवतात्यर्थेलातदाह।साधिति
 दकंक्राहुसन्नमसमयानयलेनयनामृष्टतासाध्यास्थिवायंनिवचइतिदर्शितं।साध्यावत
 साध्याहवावदातायतपवनावटीकायावात्रिकात्तनवितावः।पतितशास्त्रस्यसाध्यानिवचि

धर्मरत्न वज्राचार्य सुरत श्री महाबिहार II-356

centimeter 5

10

15

20

25

30

तावत्ता किं काज्ञाननिवृत्तिरुक्तः कविश्चतसृतिश्चा
 दिति अथ त्वत्त निवृत्त्ययोजनतावत्प्रदर्शनना किं सिध्यतीत्यत
 त्वा मीमांस्योऽन किं मया लय आनान्त्यत आह। शुभं
 मुख्या विनमसा धनमस्य सर्वमनामत्र यवर्तन इति तदपि
 योजनति वावतिष्ठता न च स्वातात्रलास्य मुख्या ययोजनमपि
 विधीनिकरुतस्य धर्मः इतस्वटीकाखण्डलका दनना वितफल

स्थानं टीका विना कडे ये कलीयं॥ ननु सत्रकारो कययोजनानुवादः पुनः किं नर्तते॥ आह।
 आह। अथावदित्रि। ननु युत्यितसत्वा युत्यत्रिम विरुध्य यवर्तना तता युत्या दनयवर्तना विद्ययात्रि
 दनमात्रस्यति। द्विविवं हि ययोजनं मुख्या गोलं वा तत्र मुख्या युतु घाव पवा इत वन दंगमिति तत्र
 ययोजनं नवति। ततो मुख्या ययोजनं सति गोलं ययोजनं तस्मिन् सति तदपि न स्यादिति निःप्र
 । अतो यस्य दमंगं तस्य मुख्या ययोजनमप्रीतिदर्शित। अथावदित्रि। तवतीत्यसि सा
 वतामनिमवफलं तदंगमिति आयातशाखां गामिदं नताया गमिति मन्त्रानवतायस्यसा

तावत्ता मुख्या ययोजनमप्रीयेन वार्तिकं तदंगता निजादिति। न
 मुख्या ययोजनमिह तत्राह। अत्रावति। ननु वरुगंतः समाप्यति।
 त्वं सत्तावयामः। यत्र निवसुनयपिवनस्तस्यत्यादि। न वरुग
 रलस्य वास्तवतादित्रयः शिष्याः। तस्य वरुया लिसमदमसंघा
 लका लुसकर्मका एव फलता रुवति। तत्र न तस्यातानताव
 मता किं नायायायत्तया तस्येव सा अविषयत्वात्। युतु यय

नुकार्मद्वियनियमः समरुतिप्रसिद्धः। शानोदात्ररुत्या युपनिषत्सु। नवा सो युतु घावो डोतान
 दुर्घटमसंता वितत्वादशश्रुत्वावानता वल्कस्थिडपचिकीर्षुः कविश्चवर्तता। अता मुनिप्रयितसा
 मतदुनुकलां यवर्तयितुमश्रुत्वा तानवजगादवमुमुक्तः तस्मादनुष्ठापेदयुत्या घः शाखात्रा
 त्रिनिर्त्या नित्यविवेकपट्टिका मुष्मिकता गविनायं मुमुक्तता। अति। यस्मै नविकार्यवयवर्ततत्र
 डपयविषययमविकापि विना तस्य युतु यययत्रा विषयत्वात्। इयमालतामात्रस्य नानिधे
 वृत्तिविषयत्वात्। इह वा यवर्जं रुवतदवर्तयातलज्ञानमप्याययामवासिदत्वात्।

४ मालंभनविमवायननिप्रववदनुमानस्यप्रत्यक्षस्यचोपादानं
 द्वायप्रत्यक्षोपपत्तिरिति विदं प्रायश्चित्तानुपादशात्राय
 सपवविषयः सत्प्रतिदिकयागाद्यनधिकृतनायुपायात्रात
 पितृकीदृशोपायः सत्यं किंच नुमानमपिश्रागमाविनाविना
 इति सवागमविनाकविनावनित्यमः तदर्थं निश्चयाधीनः तत्रा
 त्यतातस्मादागमिकवाक्यतयाप्रवृत्तिसाक्षितद्विकानवाविका

सदादिकं प्रतिनिधिद्वयेन तत्राद्योतस्यानविकारः स्यात् तत्रासतिवृत्तादयानिमविगमनप्रत्यक्षा
 लुप्तविद्योविश्यातत्रासदायपिसुः पापयानप्रत्यक्षदिस्मातत्रविकारपवावसीयतातस्माद्यथा
 विवर्लिकसुश्रुषादिनासाध्याततद्योपायात्रातनुमानादिनायद्यात्माविगमः क्रियतइति
 नुसवीयमानमर्धनिश्चयंकुर्वातननुतद्विउद्धमपि। यदाहायप्रत्यक्षागमविउद्धयायातासः स
 चानविकृतपवायंतत्रिनायकसुनुमानमात्ररालोनरसिः यावित्रादिवदनर्धमवसमासाद
 नीतिश्रुदादयाअनविकृतापवततामावदविकापिउषयपपवायं। उगक्तइति कवितातत्रा

हायनमकारलिकोटीति। संख्येवहिकवित। कउलाहुडमानसो
 हालेकाकाउल्यमासावयविकंडः सितंयस्यतानवतितवाउ
 दयोयंयंयुस्यमानमवयुह्यादयेतनतद्विपरीतांनहिव
 शनयवर्ततइतितदर्थतातस्यानिवर्ततइत्यर्थः॥ नवविकृत
 नपियवर्ततइति। यमादीस्यातातत्रावयवलाकादविस्तृता
 नाप्तिवर्ततइति। यतिमवनायहीनाकशस्यति।

अथांउगदेवमित्रमयद्यातुतेस्योऽनयंदलेतिविविविद्यर्थायसंगः निःकारलमेवहियउः स्वय
 गादवंडः सितंयस्यतः किंनस्यातातवतिवतततयहालायप्रवृत्तिकानुपयपतिः॥ ननुकउलाइड
 विप्रयुगायनागायतीत्यतआहातत्रयदिनकेसिदिति। नहिनागीमदसायतयावरकाद्युपदे
 युह्यादानप्रत्यक्षमात्रकमपश्यन्नयंकषमवावयवचनः। यस्यानवर्तताकाउलिकतयापश्या
 स्यवचनंकः सदास्यतीत्यतआहानवति। यद्यपियहीलामाहादनस्यपापप्रत्यक्षोपपत्तिरेव
 तत्रापिक्लिशहानिर्दुहत्वाताप्रत्यक्षमात्रमप्युपगम्यतदसावायतयः प्रनावउक्तः॥ न

त्ववमपिय कालनादियं कस्य ह्यदस्य न च मित्यत आह तत्र
 कालयत्रीत्यर्थः ननु यद्यन विकृतः कश्च फलमा गीतवाचितकश्च
 तद्वैविध्यः या आनो विलीयता तत्रातयः यत्तावा दवसस्य सकल
 हि कर्माप्यकथा अनविकृत ननु कृतं कर्मा विगुलं सन्न फलमा यथा
 ल्यवा यमासा दायता सः प्रतियुक्तं निव विधीना सवती वतपल
 ननु यथा दयामस्य तत्राह न त्वति ननु कृतार्किकाला मज्ञानं

त्वति न हि गां यंकलनां यंक यल यल दनु कं या यन वशाः समकालादना वा आ
 मन विकृत इति अ निसं कथो कश्च यं यति तयः यत्ताव पवहीत्यादि यथा हितं यं तयः यत्ताव
 तया डनविका विलो यि फलना गिन इति न कश्चिद्विधावः न च फलाप्य कथा तत्रा म नविका नः किं
 यो प्रमित्य पिना विशिष्या ज कसा हुल्या दवतस्य य पि यल्लता या ज क पवन या घं या ज यन य
 तय सैव विलीयत इति ल्यवर्गः तर्हि मरुज ना येन गतः स यं वा इति या यन वय मया विकृता
 निवर्तयता किमानेन या प्रस्था पकृतस्या दिव्यत आह कृतार्किके वि ति अज्ञान मसम्यक्

ज्ञानं ॥ इह कर्मा वंसे या न वस्या न ना य विन हेल य विम मा प्रि
 नः कृत न मस्का वस्या पि समी हिता सिद्धः वि यती तस्या पि
 वी तति कृति व श्रिये न यति वा पि कर्मा कर्त सावन वि
 वा त्रिक कृत स्याद वतान मस्का न इत्यत आह अ विगीतति
 ता मय सा ल म न स्य व या मालिक विमान विन हा नु य प्रप्ति
 कृत संपत्ति अवय यति का ता व दर्शनं ता गमित यथा

कामयमाना अनीष्टाद वतान मस्का न इत्ये कं ये का वनः यवतीना दृष्टा तव तव वज्र सो यति वा
 सिद्धः न वा वृष्टि कामः कवी री निर्वर्तं यदिति ता वया न य स मा प्रिका मा दवता न मस्का
 गुल्य कल्य आ मः तस्मा दया मालिक य सिद्धि विह कृति म त दिव्य निसं कथ किमु न कृता
 अथ कृमि वा विगीत शिखा वा पा यि कृति सहा व य माला मवा निर्वर्त स्या वा न स्या ना वा
 त वा व सस्य तावः कर्मा कर्त सावन विगुल्य माल म्वा ता अ सति वता वा ज्ञान नः य
 माल गो वं का य का वल ना व मया काना तीत्यर्थः यद्येवं किमित्यनेन न कृत इति

centimeter 5

10

15

20

25

30

वितागवदहोनिःशेकःततःस्वसंवदननयपवास्तनह्ययंनि
 सिद्धःकदाचित्तमालवदहोनिःशेकःततःस्वसंवदननयपवास्तनह्ययंनि
 नासत्तुष्टीयातातदासतिमिथ्याज्ञानादयदृष्टियसंगसदवस्तुः
 तवाताश्रयहलेवाससंवदनतदायुपपात्रःधर्मवर्मिलातदा
 दननययिस्वययवदनमात्रस्यात्रयामाल्यादिवदनमित्यर्थः
 नियात्यक्तिकामववक्रिज्ञानात्रमितिआवतातत्रद्विविधसमा

वहेतानहितवक्रिचिदनवस्त्वादिकंपश्यामस्त्यतआहापतिनितिस्वसंवदननयपवास्तनह्ययंनि
 निर्वहन्नस्वतदस्मि।यथाहियमालमालानंगुक्ततयामाल्यमयिगुक्ताति।तथातद
 नवतत्रायियामाल्यातायाताप्रवृत्तिःस्वात्मतस्यायामाल्यस्यस्वसंवदनतयायहलसमायायासं
 तास्वयययहयिनायामाल्ययवर्मयहलमितिदि।तदायामाल्यस्यायिप्रयहलंतस्मात्स्वसंव
 यताताचतिइषयति।नापीति।तज्जोवतंताज्जोवतागावतंमद्ययदलायातायात्यक्तिकवदि
 निद्वियऊरुद्वियात्रऊव।पवमनुमानयनुमानज्ञानात्रम।ततलिंगऊलिंगात्रऊवाए

एवंशादयिशायंज्ञानात्रतदायययऊमायात्रययऊवति
 निगकमनुमानत्रयंविज्ञातीयसंवादययंदशितं।उपलक्षणं
 विकल्पस्यैवमवगमयत्रयवलेयवर्तकस्यायवमययती
 यथावकानल्यमालानायमालाल्याऊमति।यदायति।ननु
 अवतदवकानल्यति।कलायिप्रवृत्तिप्रयत्नातदामावक
 मित्यतिसविः।ननुनित्ययोगमनुवितिइयंतायामालावयो
 यवतका ३

समानजातीयसंवादोदमितः।अथक्रियेत्यादिनाकार्यलिंगकं।तज्जोवतस्यादिनाकार्यकार्य
 चितताआश्रयादहाऊमयिसंवादज्ञानंतवात्यवासायंयामाल्यनिश्चितयसंवादायययि
 त्यातावतातखितायवलितः।इषयति।तज्जसर्वमिति।एवंयमात्रस्यडनविगमत्वमायायतदा
 यदियामाल्यावकानलनिवयवृत्तिः।तदासिवसार्वालोकिकीस्वतइत्यादिविकल्पानयत्युक्तताति
 यियामाल्यकिन्नमित्यतआहातदवमिति।विदिकंयवहानमविकृत्यावदसा
 नवानित्यत्वात।ययस्यंसमवादात्तावावति।त्यतआहानित्यतावति।ननु
 किनु ५

centimeter 5

10

15

20

25

30

यथायकतावलकलः यमालयमेयानां श्रीत्यतश्चाह। रुचमेव
 छिदकत्वमातकलकलप्रतिनाययत्वात्। सामानाधिकरण्या
 विसंवादानुदयग्रहः। तदननिदिद्यादीनां कालक्रमताविनः
 वादाविसंवादासंतवयतिवापिलकलो। तथायविसंवादस्य
 दितिवाविकरणादुत्तमदधमाह। समर्थयवृत्तिरुनकत्वादिति
 मालयवृत्त्याहं यरुनकतावपविति। सपवदर्शितः। ननुनता

विति। सायमविसंवादाविसंवादानावोऽयतिवावलकलमयतिवावसुद्वैतं। ननुवयवि
 मितिमत्रयं। यद्यपिदद्यावस्मान्निदिकालनिदायवर्षसिद्धसंवापितदतिदधिकविनात्रान
 सहकारितदाः। मृदतयप्रतीतिहृतवः। सर्वपवसंयुताः। यद्यपिवयकारविषयाविवविसं
 कवविषयत्वयातिथादनाधंसुप्रयहलं। सर्वस्यज्ञानस्यवर्म्मिल्यविसंवादादिति। यवृत्तिनामर्थ
 । यद्यपिसमर्थयवृत्तित्वादित्युक्तिपिसमंजसंतवापिसमर्थयवृत्तियस्येति। समावपडीस
 वयामाल्यस्यसमर्थयवृत्तिरुनलोकाविनातावः। यत्यकलशयग्रहः। तथापवायत्यकत्वा

यामाल्यदिसमर्थयवृत्तिरुनकत्वावमंयतश्चावृत्तयति। तिकाव
 मानात्रमिद्वलेवयनवाक्यतश्चाह। यदियुनविति। अत्रचा
 हयवर्ततइतिनासाधनलानिकात्रिकता। नचवायामितस्य
 यतिनकित्वमिति। द्विविधंयुमानस्याववत्वमविनाताव
 तनयमाकपलत्वावकापलमित्यनववृत्तयामाल्यनिवा
 यदयामाल्यनवकापलऽयामाल्यावकापलमधिकयमाय

मयमिति। नायुमानेनावयग्रहः। यामाल्यस्यकनिदयसिद्धेः। सिद्धिवाकिमनुमानेनाय
 यकाज्ञानांयकत्वेनायुदादानातानतामासिद्धिः। यतिनकीचसर्ववसयकातावम
 वायुमानस्याववत्वावकापलेकधंयमालानामर्थकत्वसिद्धिः। तदवकापलेवाकधंकवल
 लकलंयमाऊननलकलंवातवस्वविषययुपि। छिदकत्वाविनातावावकापलमिवाय
 निनयमालानांयमाकलत्वलकलंयामाल्यसायतइतिसर्वमुदयं। पतनितदपिनिस्स
 मालनिश्चयेननहितनिश्चीयता। तदनवकापलवृत्तयतिनकनिश्चाया। विषयकस्या

0

तथा नान्यथा दिति। स्वयं यत्तावत्तथा न वक्तव्यं। तन्निवस
 यामालसीकृत्य तन्निश्चयविषयिणः। स्त्रीकारस्य निश्चय
 ताश्च निश्चयतव यामाल्यतदतद्व्यसंदाह्याधिकवित्तुलन
 १३ हलायाय निराकरलस्या यामाल्ययितुल्यत्वात्। विकल्पनि
 विकल्पनिष्कालस्यायमिदं। तस्मादसि यामाल्यादिकं तन्निश्च
 त्रितुतवमाश्च यथा तत्कालेति। कवलयाति। किं वाद

तायमालेन स्वविषयनिश्चयसिद्धेः॥ ननु नास्य वासोवादीयः यामाल्यनिश्चय
 मूलत्वात्। नाप्यस्त्रीकृत्य यमालशब्दविषयिणः। सर्वत्र सुलततया सर्ववाददिवि। तद्वदसंग
 :। विषयस्य तत्र तावाता तत्त्वकत्वाच्च सर्वसंशयानां। नापि सर्वत्र यामाल्या संज्ञां यामाल्यया
 मितमविचारमानाहं यामाल्यादिकमादायापि नास्य दुर्विचारस्य निवार्हः। यामाल्यानस्य यगमे
 यश्च तद्व्यायस्त्विति नाम हतीति। पवं वा च यामाल्यवतत्कत्वं कवलयाति। पकीत्याशंसं यमि
 सुसुचयानस्य यगमेन कृतं इत्यतिसविः। अनुमानस्य तु यलकलस्य तद्विचारदितव

५

यित्ततः यत्र तस्य यामाल्यसिद्धेः। ननु समर्पयवृत्तिजनकत्वा
 यवृत्तिजनकत्वं लिति। यत्तावाद्यतिमानं द्वाहाहियाश्चस्य निः
 तातया यमालाद्यतिवयतया यतिज्ञयंतवति। नवततयति
 त्यावनानां यमश्रवका नृदया नानावनवात्रिकमुत्तयति। स्या
 यमिमाकांका किं च यतिनवानिति। किनामनिः। यमसंक
 यिदि यमसं। ततः ककतिकिलकलाः यमालादय इति। तत्र

दित्येतावत्तिवसाय सिद्धेः यमालतोऽर्धयति यत्तावित्यसमर्थविशेषलं यविकनलं च यतय
 स्थयसेन संगतिर्ननु स्वयं यल। तत्तायवायालादिति। तत्त्वज्ञानसाधतया यायाऊतं यति
 ज्ञानमात्रा तस्मादतिवयत्वा यतिज्ञाना नृयमालादयः शास्त्रलातिवीयन इति स्यात्तद्व्याश
 दितदिति। शिष्याकांका कमलहिशाश्च मिदं यवृत्तं अनुयति तातिमानं नववयस्य संगाना
 ताविगम्यत इति। तत्रात्र यमालादितत्त्वज्ञानं निः। यमसा विगम इति। ततः ककमिजित
 दृशविनागलकलानीति। ततः कथमिति। तत्र द्वितीयाया मादि। पत

centimeter 5

10

15

20

25

30

0

१४ शक्तिरूपेणापेक्षा उक्ता वादा न्यति उच्चात्पता तात व निश्चयत पव
 ताता सस्य युतुषाया सिक्क कला दित्या हित्य वी ननु स्थ
 विव विद्यति तल्यदा र्वाः प्रमाला दय इति तदा पित तशा अंथ
 पित किमित्यत आहा यद्यपी ति यद्य पिशा अंथ नः युतुषः यु
 त इत्यादावपि विव नल लशंका प्रकृतेना सम्वत्तान हिना गा
 तदा पित तस्मात्का अंथ युतुषाया सिक्क इति मद्य पतिता।

मय माहेति तदनुभव सिद्धमपि प्रमाला दित्यम कलं यः कृतसिद्धा माहा न
 यो सिक्क नमात्रे लापिन प्रमाला दित्यम नं सिद्धति न हि प्रमाला दित्यदा र्वा पव स्थ वी ननु स्वयमिव
 यो सिक्क इत्यनेन किं अक्षये यः शदस्य प्रमाला दय पवार्ध सहित्यमः युनः सुख महित निवृत्ति
 नः स्थयः युन विति यति पदं गृहीत्वा विव नलं युतुषाया लल्यनेन सुखावसा सां नव युतुषाया गादिमा
 दिम नं यति शा अंथ न समाव नं यो सिक्क न नव तं यति न तच्छा यन वी तशा गा विविश गृह्य
 पसंहा न पव विव नला वक्क दवामा माह दित्यत दव मव कि न त्रि उपात्ता गाता प्रकृता लल्यनेन

५

१५ शक्तिरूपेणापेक्षा उक्ता वादा न्यति उच्चात्पता तात व निश्चयत पव
 ताता सस्य युतुषाया सिक्क कला दित्या हित्य वी ननु स्थ
 विव विद्यति तल्यदा र्वाः प्रमाला दय इति तदा पित तशा अंथ
 पित किमित्यत आहा यद्यपी ति यद्य पिशा अंथ नः युतुषः यु
 त इत्यादावपि विव नल लशंका प्रकृतेना सम्वत्तान हिना गा
 तदा पित तस्मात्का अंथ युतुषाया सिक्क इति मद्य पतिता।

दइति तल्यत्व मो समुदाः प्रलेह युतुषेका उपा विना विव त आहा पकस्मती ति यद्यथो का र्ध यति
 कस्मती समा उहा इति समुदाः पदमिति वार्तिक शेषः पदसमुदाः सुवमिति वार्तिकं तदा नप
 त्रं गो वथ युतुष इत्याद नपि वा अल्य संगे दित्यत आहा एवं स्या र्धेति समुदा विदित्यः सुव
 मुहा तदका नला ता वाता सा मव सुव समुदा प्रपं प्रक नल मिति या प्रमित्यत आहा एवं कवि
 यव महिती य सुवयोः समुदाः प्रक नल मा एवं प्रमाल प्रक नलं प्रमेय प्रक नलं शा म युवा
 त्रं गं प्रक नल मित्या युवा मा प्रक नल समुदा आहिक मिति वार्तिकं न दि

पदलक्षणेन ध्यायितव्यं

नः स्त्री नु सो वि

centimeter 5

10

15

20

25

30

10

विजिज्ञासा न तव ह्येवात्र निमता यवग्रस्य तउक शिष्यस्यति
 तयुहं कापन सापि कस्तविष्यतीत्याता निःफला जल्य वितंडा
 तहं कापन तियोजना सापि कस्य शतः प्रतियाद्या ततिवा अश
 नल किमस्य ययोजन मित्यत आह असंदिशो पीति तवाच यम
 त्रिसदा कवे यतिपाद्या इत्याता वार्तिकं प्रयति कं विदिति ह
 सव इत्युत्र नत्रा यिष्य नलो य मित्याहा पव मुत्र नत्रा पीति नत्रेता

शिष्यतया सुमुकतादिसंयति सुप्रकृत्याति विप्रतिपन्नो यिक धर्मो न तमाह तस्य मुकुतलि
 वंस इत्यत आह शिष्य मालस्यति माहादयि माह मिक तस्य धर्मः जल्य वितंडाया वयाला
 वामाया किन वितप्रकापल इति यव मसुत्र प्रकापल ल्यधर्मः न च संदिश्या यिसं दिश्रीक
 हला सापि काला मिति शेषः तमीडल लिताः शिष्याः यदि माहादाव यिरुदिय द्यायिक
 सुप्रयोजना पाया गिनं प्रत्यक्षो पलस्य मित्यधर्मः इत्युत्र यो कना पक्षे गिन मवाच मयजिह
 वता यिसापि का अनानि वशा अल यतिपाद्याः यत्यका उमानां तति यन स्य न यरुन मित्य

5

त आह अयमसि संविनिगि यन मयुत्र धाव साधनं उजिज्ञासुव
 वृत्तिरुदयिव निष्यवय माल गाव न पवति यवा संख्या मयिसंन
 मसम्वक वन मव यवां न वाति मता ययो विषय निद्रो नाल कर्त
 यः सुखं डः य निवृत्ति स्यति त कय न हय मयि स्य यत्स्वन यना म
 कमित्यधर्मः स्वर्गादीति आमुष्मिक मित्यधर्मः पव मिति अहित
 कावयो लोया दित्यधर्मः तदं न दृष्टं सुख म दृष्टं वा तवा अतित नि

इति विशेषोपाशयेन ति विशेषः इह यद्यपि सुखं दृष्टमव विंशय क प्रमा गोचर पवाहित नि
 वति तवा यिष्ययः पुनः सुख म हित निवृत्ति निवृत्तौ न किं निद विक मति हितं स्याता प्रमा विज्ञ
 त्वा विविनिष्यव गाव न लाय वलन सुय सुय त इति अति मक्षया यवा या वा तत्रा पीति तकि
 या त इत्यधर्मः इत्युत्र मित्यत्र दृष्टा दृष्ट शय गाव न त सुदा हय लेन सुदयति शकं दानति एहि
 निवृत्ति यो हिकी या सुष्मिकी वित्यधर्मः निवं वा त्रिक सुय त इत्यत आह वकापल या दिति वा
 वृत्ति स्यति वार्तिका धर्मः तदयं सांख्यः ततश्च सुख म हित निवृत्ति स्या सुख म यो हि द

1

वाङ्मयनिवृत्तिरप्यहिकीवा मुष्मिकी त्वति तत्र नित सा च सुखल
 कीदृशादृशनिज्ञानिततसाद्या तस्याः यशककटकादिहिंसादिय
 ननुयदि निवृत्तिः प्रागता वाङ्मयस्य सकवमात्यत्रिकः । उत्तराज्ञान
 त्यनिकत्वमुत्थादनमित्यत आह । आत्यत्रिकत्वमिति निवृत्तस्य निवृ
 कीडः स निवृत्तिस्तत्कवहायेति वार्तिकमित्यत आह । सावति निवृ
 शीसादयः । कायडः स अत्र पंगिवसुखडः । त्यनिककावलत्वात् । आ
 त्यनिककवति कुतो निवृत्तः ८

कलं त्ययस्य शरा दिद्यागादि सा चत्वा ता आत्यत्रिकस्य वतस्या ता वाता अहित निवृत्तिरप्यना न्यत्रि
 विहाय सा चत्वा ता अत आत्यत्रिकी निर्वाचयिषुं अहित निवृत्तिरुनर्तिनतीत्याह । अहित निवृत्तिरिति
 वाक्छादि आत्यत्रिकत्वा प्रागता वस्य वतस्य आगित्ये वनस्या ता अवनिवृत्तिरप्यधंसः । सवसर्वत्रिवा
 त्रजातीयस्य पुनरनुत्थादप्रविवात्मनीतिशेषः । नात्र कविंशतियत्तदतिनडः स्वहानिप्राप्त्या
 न्यानिवृत्तिस्वरूपलक्षणा अत्र च कावलकायशप्यनशरीपंडियविषयवृद्धयः । यथा कावलका
 वसनीनादिषु निवृत्तिषु यिडः यकिनसवतामाततडः स । सुखवृत्तिनसवतानस्य अस्मिन्नत्यत्र नि

2

वृत्तिर्यन्तवति । तवाचा उपगि सुखनिवृत्तिः किमर्थमुपवर्त्तते
 स्वमयिनसवति । तस्यापितत्कार्यकार्यत्वात् । तवतशरीरादिषु सख
 तिश्चानि वकावलं विद्याहस्यकार्या यवृत्तिरनुपगित्वा धर्माव
 नुवालाहिसुत्रेयं पंडियालिय सिद्धानि नवयदशात्रापयिषडि
 यरीकायावसिद्धानुषडित्यत आह । तस्याति यद्यपि बुद्धिमुत्त
 मुपकृत्यति । वसति हि विषयावाद्यत्वादिति नववृद्धिर्बुधमा ।
 न १ x ३

त्यत आह । नहीति । कावलं विना सवकार्यकार्यतामवज्ज्ञाता । अतः शरीरादिषु असमुद्धः स्वमुत्त
 वतवता तवाचडः स्वमयिनसवत्कारणसहावादित्यर्थः । अत्रिवाध्ववात्रिकं योजयति । तदिदमुक्तमि
 म्माविति । टीकायास्यानमपहसितं शरीरादीनाडः स्वत्वमनुसववावितमित्यत आह । गालति । न
 त्यत आह । षडुमिति । तत्र युक्त्यदितावः । ननु विषया अयानितततनसावनसाद्याः यं विववित्तग
 डः स्वाद्ययिमनसा विषयः तवायितस्य विषयत्वेन डः स्वलोपयत्वा अद्विषयी क्रियमातडः स्वा
 नाडः स्वाहवः । वसतिरिति । साहादिति । सुखडः स्वमुत्तडः स्वाहवः । मवनत्वात् । अत्यविषय

centimeter 5

10

15

20

25

30

0

नानुसुक्तलेपिनाममात्रानुसुक्तत्वात्तदुःखस्यउविजातीयावंसकत्वा
 गात्यासादयत्रयद्यतइतिप्रतीत्येवदुःखीतवतिअहितसाधनत्वेन
 वदुःखीहितमवाहितमुपलस्यद्विधाता। निवृत्तममस्यहितमवा
 मुपलस्येवदुःखमितावतितपवमनसाविषयात्वननिर्दिष्टा॥न
 पवीनःस्यादित्यतआह। यद्यपीतिअस्यवास्यादुःखदुःखनावाअ।
 पलाविषयालामनत्रत्वादित्यर्थः॥ इहयद्यपिअनुषंगविनासा

१८

दवाऽऽकादेषयनायमानापवसाकातदुःखंरुनयति। तदुःखमुक्तत्वावदिहानिह
 कादेषययनानातिनावव। वितत्वाताअस्यापीश्यामालालत्वेनुक्ति। अयिप्राप्तितास्मीतिप्रतीति
 द्विष्टिविष्टामितिदुःखमिवंअनिष्टपवार्थइष्टवृद्धाययतमानस्यनिवृत्तमामितवालसस्यययना
 नुक्तप्राकृष्टाद्युपहतदहस्यापलस्यमानमवशरीरंदुःखदुःखतस्यत्रापिचिषयत्वेनिवदुःखत्वा
 सावयलइतिप्रसंगः। विषयात्वनयननिर्दिष्टमस्योत्तिधाताअसावयलद्वियसम्बन्धद्विनिर्दिष्टतनस्य
 वइतिवच्यतिवार्तिककारः। तदुपपत्तायवसमाननिमित्ततासमानावयतासमानापलस्यता।

७

यिनतावभावेलाविनातावाविर्वहति। सावयलनिमित्तताया
 आयाकतवस्यकावलात्ताविनताविद्ययतवमहाविनाविनाता
 नवार्तिकटीकायांविनायः। सावनप्राप्तंशंकार्यत्वाताअका
 वायकार्यत्वातातदपिदुःखदुःखः। इष्टविद्योगाहिदुःखंरुन
 याकामरुकासावसुखतसावनयोकायिका। नहिमुसंमुखसा
 अनिष्टिदसावनगावरा। निष्टिदसावनगावराच। तत्रनिष्टि

यिनस्ययतनासावयलनिमित्तनिवृत्तावितशानुवृत्तिसंसवाताअतपवाकनस्योपलक्षिसावनस्यवसा
 वातावइतिआशंसुसुखस्यदुःखानुषंगाययत्रयेदुःखदुःखमुषंगमवाहासुत्यति। आतानदितीवस
 र्यस्यअस्यसातावाता। यावतंशंवदुःखदुःखः। यदाऊःसर्वंप्रवसंदुःखमिति। कयिलेवसुखस्यसम
 यतीति। कयिलेकामिसतीतिआख्यानंदुःखदुःखतवइतिवक्तव्यमिदममतःसतत्रमिवदंदि
 वनंवाअनिकृतःसुखनाम। सुखसावनंवसुलतंडलतंवा। तत्रदुःखदुःखः। स्वफलिवासुलतंकायि
 दसावनगावरायिदुःखतःकार्यतथावर्मरुनकापलावस्यामवदुःखंफलतालि। अनिष्टिदसा

centimeter 5

10

15

20

25

30

1

समावनगावरापिगरीपादियाटवेसथसतिवातत्रासतिडःस
 अनिससंतिनविषयातमिपरीतावातत्रयधमावशाडःसहउः
 वातत्रयधमाडःसहउःद्वितीयात्रविषयस्ययनिलतिविनसा
 नुत्वात्रुशकाःकामाधिडःसहउःउहयद्यपिनागह्वमाह
 नशरीपंडियादियातिपकलामीषामाललासाडःसंयतिद्या
 यवृत्तिफलोवमावममिधयपिसुखडःसहउतवाप्यकपिश

हउपवागरीपादियाटवेसथसतिवातत्रासतिडःसमेवयसातानिर्विआअपि
 द्वितीयात्रविलम्बफलाकिचफलावातत्रयधमावशामवडःसहउद्वितीयात्रयसुहाविपरीता
 त्वातह्ववाकविद्यातिअतिद्यामोहादियायधिवमनास्यक्रान्तमववाउतयद्यायनवसुत्र
 यवृत्तयापिडःसहउधंगिसावनतावादिदियादिवताडःसहउनयपिसंत्यात्रमुविताःतवाधि
 यापावाउदियादीनांयुनर्हायवृत्त्यतावपिडःसहउत्रियतिद्यायापाजीवमुकस्यास्य
 तिडःसमयसंसावृत्त्यशालासलसमुत्तादनयात्रापिसंत्यानांनहिताविनिज्जात्रा

2

यस्यपनिष्ठदजनकलयस्यनायकधामवंत्रयादित्यतआहानदीति
 मितिनावकनयतिनहीद्विमज्जायमानमनिखयाकावमवज्ञा
 वंज्यास्यःयामयविनहायलघःविमयात्रुपलाघस्यसंदह
 किकःयत्ययःतवाध्वयकिलःकविदायनिखयोनास्येत्या
 दयमालतत्वावकनलदापलदायकात्रात्रलउतवन्नयाना
 विद्यनीताउतवजनकमविद्यनीतज्ञानावकिनासात्रितियाव

यमाललेनाज्ञायमानंयमालंस्वविषयंयपिङ्गिननिनलवकात्रयतितातवहविवकितमित्यर्थः
 नऊनयतीत्यतआहतावआत्रस्येतिअद्यपिनिखयाकावमवज्ञानमावत्रातवापितवात्रु
 तदवस्तुइतीत्यर्थःतत्किंकविदयावकात्रलनास्यवातवाचसलित्तायामवेदमिह्यादिका
 दिकस्यानिमानोविज्यातित्यतआहअपिलितिअदिकवितवमेयत्वावकात्रलयमावतस
 माविकमित्यर्थःवावकत्वावावजनकत्वावावजननावकिनासात्रितियावतअत्रात्र
 तापवावावाविद्ययापराकृतायाःसत्रायाउपावितदाहिनायाइवेकस्मिन्नविसमदय

centimeter 5

10

15

20

25

30

त्वानिह्योऽपि वनतिष्ठः। तनायतिवापित्वनकायमानेनतिशेष
 मामाश्रयित्वाऽपि। मन्त्रिणामाश्रयसंकनयसंगाताकिनामसावकत
 नतताद्विषयीताउत्तवजनकाललकलामवद्यामाल्यमित्यर्थः॥
 वितायायमायाभवमवयितुंशक्तमित्यर्थः। तद्विद्यमालंत्वमवाव
 द्याः। यामाल्ययमालंत्वानावयस्यसात्मनावास्यहकलवित्यर्थः॥
 तसंविदमनायापयादयिष्यतइतिहृदयं। तदयाक्यागेविति

॥ यामाल्यावमवलंतहि। यद्युद्यतः। तश्चाह। तदेवही। तायमा
 मत्वमिवकपलंतहि। यद्युद्यतः। कियविशेषपवासवात्रयमालकलः। यमावावि
 यद्येवन्नदवकापलसर्वकामवयमयावकापलमश्लीत्यतश्चाह। तच्चितायमालकलेहि। तस्य
 कार्यतांनरितदयायाविकंयानायायनवकापल। नावकापल्यतश्चाह। तद्वाहीति। विज्ञानस्यप्रमा
 तत्रयवमइषयति। नखत्वितावर्मवर्मिलोपनेदयह्यनात्मसंविदनमित्यतदवइषयं। येन
 । योहियतगृह्णातिसतस्यवर्ममयिगृह्णायादितिसंनानायापि। यश्चवर्मिलमवनाकलयकि

ने४

मायापलनवकमाश्रयतपवनियतविद्याकसमयसप्रित
 यामाल्यानाकायेयोगयद्यस्याविषसंख्यानफलतयासिद्धत्वा
 यत्तिशमेत्यकदाउद्यतइत्यत्रसमुद्रपालमुदाहरणं। यो
 निमिमीतइत्यत्रदण्डकानप्यसृष्टिउदाहरणमिति। इह
 सत्यवतवती। तिसुखसाधनात्रवतडः। स्वात्ता। वापिमृग्यत
 म्यापिमंतवाता। साजनादिसुखसाल्यवद्विउचकादिडःख

स्यवकमनाविसिपयिकियाहिसि। दवशरीरेउपसागायक्योनडुउपपादः। तत्रायागम
 दनत्रतामनियतविद्याकसमयतावमसुपगम्येवयविकृतं॥ विज्ञतिसताअनककाला
 गयतावसम्यानाविविवकलनोगिना। विविवस्वनावानकदिववजनकायानिकाभाविल
 किविदाऊः। डःखनिवृत्तिः। यउषार्धपवस्वपता। ननवति। सायावित्वाता। सुखं। डः। स्वात्तावि
 नउसपवयउषस्यसमीहितइति। तडक। वनं। वृंदावनइत्यादि। तदउपयनो। विषयय
 निवर्ततइति। डःखनिवृत्त्यर्थमवसाजनादिसुखमृग्यातनउनस्रादवतंस्यसमीहित

centimeter 5

10

15

20

25

30

0

तत्कल्यताकाविदुःस्वातावपिमुसस्यमालत्वादितिचतानडः
 सविस्मावदस्तीतिचतानासुखावस्मायांनिममाताडःस्वविपला
 पनस्यननिपयेरुमेवयुतुषावर्तमनयाः।इच्छायाश्चसंकीर्ण
 २१ षयादिज्ञयामाहावस्मायांडःस्वनिवृत्तिपितितदर्थेयकावा
 तापिनाविद्यःयुतुषावर्तयथातानहिमुक्ताद्यवस्मावर्षयवृ
 ष्ठायाद्वर्तनादावपियवृत्तिदर्शनातायकावात्तानिवंऊर्व

स्वनिवृत्तिपयिकवितसुखतावापिमुसस्यमालत्वादितिवदःस्वतिवृत्तिसंख्यांयुत्वेनवर्तयितुमि
 तवतीत्यनिसात्रिसत्रापिसंनवातानस्माद्यद्यपिडःस्वहातासुखंसुखवदःस्वहानिनिनियतातवाप
 विषयत्वादितिअन्यस्माहातवत्येवहिडःस्वहानिःयुतुषावर्षःकिंतुअनुसृत्यमानतया।नहिवि
 नःयवर्तनातस्मान्माहेडःस्वहानिपुननुसृत्यमानत्वातनयुतुषावर्तमिति।तडकं।डःस्वाता
 त्नादृश्यानिमुवीपिति।तदयानुपयने।युत्रादिवियोगज्जडःस्वहानिमिकृतांकषांविनवि
 तीतिचतानयुतुषावर्तत्वाविना।कतानहिपनदापिपुशास्वनिषेसंऊर्यानिवापिताःअका

७

वज्ञानप्रवर्तनरुति।तत्रनंकांमःयुतुषावर्षःअपित्वत्वीयःसुखंम
 त्तमहीयाता।प्रवर्तनरुतिनतित्वर्तना।इयामिवहिषेकायतयुतु
 नत्वाययुतुषावर्ततायाः।अतपवयत्रलोकशास्त्राविनावः।तत्रया
 वकस्थितडःस्वनिवृत्तिमनुसविद्यामीतिततसावानप्रवर्ततश्च
 तावविद्यायाद्यःचिदुष्यजुडूर्जनः।वरमेऊमयजुसमत्पव
 उयसक्तकटकादिहजुकडःस्वनिवृत्तिनयुतुषावर्तयसंगः।

हाननवर्धरुतिनिवृत्तिः।तथाविषयादावपियवृत्तस्यशास्त्रगर्हितत्वाताश्रयायाननार्थानिवर्त
 षावर्षिष्याम्यलाकाविषावयनामर्षः।नत्वयुतुषावर्तत्वादवा।सत्रपिलेयामालतानावनिवर्त
 यादियपिपीडिताः।यथागवटयथातानसनादि।नापिदहंरजः।प्रकावर्तयिदृश्यानिना
 पितुडःस्वहास्यामीति।अपिवडःस्वनिवृत्तिननुसृत्यमानतामात्रविवर्तितडःस्वनिवृत्तिसा
 समावितावादात्यत्रिकीडःस्वनिवृत्तिनगता।वर्तमानायाचिनमनुसृत्यतपवा।द्वितीये
 सर्वदाअनुसृत्यमानत्वातानवात्ववाविषयात्रनसंवासातावयसंगः।निवृत्तिः।युतु
 २२

centimeter 5 10 15 20 25 30

01

तादवस्थादिस्मि। तदिदं निवृत्तं ननु उवाच त्वमनुत्तरयमानतयेव
 वा निवृत्तं नानिजमययफलानिवाच्यथा निवृत्तं निनावसित
 २२ वायफलत्वमयवजस्य निराकृतमायवाह्यवानवस्थस्यस्य
 नाह्यकिन्नस्यातादृश्यानि हि सुखाधिनायागादिदुःखमयानु
 त्तति। यस्तु यनतपदुःखतिमिव निवृत्तता। संसारकाज्ञानाता
 तातदिदमुक्ता। तनमात्रादतदित्यादि। नचेवंसतिनास्यसर्वावता
 ० X तेषामुखसकलतया दुःखमयुपादेयं * * * * *

युवावर्धत्वमिति यद्वदयमपि निर्दलमित्येतदपेक्ष्यतीत्यंशं कतोऽस्यादितदिति तदुक्तं
 विचकलरुति। सिद्धान्तवाचिकं दीपयति। यद्यपीति। तदाननमधुविषसंयुक्तानहस्यानिनसम
 दधस्यनुऊदत्वं। तथापवाजिपि। पतनितदपि निवृत्तं। यदुक्तं। यथादुःखसवलं संसारसुखं
 सवन्नरुति। यस्य दुःखस्य पादयतस्य। हयं किमुच्यतां। हयहीनस्य कासुक्तिरुक्तं। ननु यथादि
 सुखस्योतिकासाद्यातमानास्यपि विलसितं तं यद्ययं निमग्नस्तथासुगमो मां नृपदि
 तवचकगतः समवायिह्यननविनावरुत्यत आह। अविचकिनामपीति। यद्यपिकस्य विद्व

02

रुक्तादिमर्वावतानहीयत इति प्रयं वितमवस्थातातवापि हेयं हे
 लाप्रवृत्तिरिति दुःखतममिततपतस्य अलमित्यत आह। शास्त्र
 स्तानिष्टयापि यविहासवतया हि विद्ययां कामयनयति। पेक
 नायिकस्थितसुखहानायापीत्यत आह। युवमतेदागविना।
 विद्विजयेत्युक्तं। वार्तिककृतिवतिशेषः। अकृतसुयसंकरनिवा
 ताह्यमस्थानलाघमिति शेषः॥ अलाकिकत्वात्। लाकस्यास्म

यत्वेनाशुक्रतो मयाः काउलिकेन यादयितया इत्यर्थः॥ ननु शास्त्रे लतखज्ञानादिनायं विना
 युवतीति। दुःखादिज्ज्ञातालागविमुत्थमात्रमिह विनायं विवक्षितं। ननु शास्त्रात्तावदुच्यते॥ अ
 यादिनयं वति। ननु युवालादिययवृत्तिरिदं विद्यमेवानहिकस्थितदुःखमया सुप्रवर्त्ता
 ग्यात्तामिति। ननु सुखस्य हेतुत्वमिदं कथमिति त आह। यायवस्थिति। अविचकिना नृपव
 युक्ततायनि याताशं कामयनि उवृत्तवर्त्तिन्याल अमुकी नृयति। तदवयवं विवृत्तं नृप
 दादिनित्यया कृत्वा तां शुक्रमया मालिका। विद्यति विदमि। यायक विवृत्तं विवृत्तं

0

कंयप्रवृत्तिः। किं हि यमालमिति गृहीतमिति यत्र वर्तते। इत
 त्रिभुवो जायत इत्यर्थः॥ शुक्रिका ज्ञानमपीति। इदं शुक्रनासा
 लमिति। इतसमाप्तायापवादास्यामिति समाप्तायापवादासना
 विक्रदत्वापविक्रदत्वे दर्शिता। नचिकस्थिदविउद्वर्म्मसंमर्जः॥
 सासंविषयकृतातेदः। नानाविषयाविकाशदिर्नवत्येवातत
 नृत्तयमालस्यापिसामान्यपविक्रदकत्वमिति। अस्मितावदसा

ज्ञानमिदं शुक्रनासासंयुतवद्वयं नृत्तमिहैकं ज्ञानमित्यर्थः॥ पविक्रिन्नत्रिउक्तमर्धमूलं च
 नृत्तयं शुक्रिकाद्वयं नृत्तमिति ज्ञानमित्यर्थः॥ याद्यवंकवमनयावावावकतावद्वयतया किं
 वतयेत्यर्थः। तदेवं पविक्रदद्वयं पविक्रदकमुनीयत इति पविक्रदस्य वसा माश्रयिण्यप्य
 ज्ञात्यादिभुवि नृत्तवः स्मृतिश्च। तत्र स्मृतिरयमिवाश्रुतवस्तुस्वयं याश्रुतवाऽश्रुतयाश्रुतवस्था
 श्रुतिवद्विद्विः स्वयं पविक्रितनाश्रननिश्रयमालायमा। अश्रुतपविक्रितननिश्रयमालास्यपविक्रि
 मन्तलकानलमसमर्थायाः प्रवृत्तः तथैवात्रोद्यमाना तस्य वयायासाविषयीतावपविक्रद

७

सासन्तलः। तत्रैवं नृत्तयायाश्रयकानलप्रमयमालमिति यवक्रिय
 लातकृत्वा प्रवृत्तिरपि नासमर्धमिति यमालात्रिभुवः समर्धप्रवृत्ति
 यादिव प्रत्यक्षमवस्थामिति। नयमालादर्थयनिवापिलोयसि
 पित्तमयनिवायं नृत्तवज्जुतकत्वमित्यर्थः। नृत्तस्या इत्यत्र कव
 तयाहा असमर्धात्विति। पूर्वप्रकाशं शोभमेव प्रकृतमुच्यते। न
 मिदानीमादिभुमित्यर्थः॥ आदिपसमावनयोः स्फुटावतासि

ता। पवंचयवृत्तिरसामर्थासामर्थासंदहपियदितकूनकमयमालं। असमर्धैवसा। अवनतदयमा
 यतिपिकः। यमालं वा नृत्तमयतिपिकयाहकं विउद्वकार्यत्वं लिङ्गं। प्रकृतकार्यत्वस्य तद्वतिवा
 वापि ज्ञानयायाश्रयित्यर्थः। सिद्धायतिपिकः किंवा त इत्यत आह। तद्यावति। अर्धवत्त्वमर्धावतिवा
 मनननत्वेन प्रकृतमसमर्थाविहाय यवहितत्वनायकतापिसमर्धैव प्रवृत्तिः यनामृषातइत्य
 त्वननत्वाकमित्यर्थः। नच नृदितस्यानुवादः। क्वाप्युद्यत इत्यत आह। संप्रतीतिमर्थं प्रकृत
 त्वपिसंयहविवनलयोः। योनउत्संयपिह नृत्ताह। आदियतीति। संहितादपि प्रवृत्ति

centimeter 5

10

15

20

25

30

0

दशमोत्तमनिउक्तासमाहृतमुक्तीवयति। नतावदिति॥ अमुमेवावचा
उक्तयः। अथाहृतता अमुमानसहितइति आवता। आमात्यावका
२४ स्मरलसाहृतमावति। तथापि वीजनसमुच्चिनोति। अथाहृतता
ः। आप्रियहलानानत्रयपितकलस्येकाउमानस्यत्याश्रयतया
मात्यावकाउमानवीजनतयाप्रियहलास्याविनातिवतयवृ
श्रीश्रमिकफलावातत्राश्रमिकफलावामात्यावकाउमानस्यविकिवा

द्योतसंवदति। सयमिति उक्तातायकतेति॥ किमतायद्येवमित्यत आह। नवति। अर्द्ध
नलं। अथाहृततालिंगयशमर्षयथावाचितमनपलस्यवः। पवंतयतावयामात्यावकाउमानस्य
उमाननिमित्तयाप्रियहलं। चिति॥ तास्याविनतिस्वउपनिश्चयस्याहृतताउमानास्याविनति
कात्रत्वात। इमामववात्रिकाधेयपिसावदनस्युदयति। तदिदमुक्तमिति। निश्चयाउमाननया।
त्याविना। प्रवृत्तिश्चननिश्चयाउमानास्याविनाइत्यादिप्रसक्तियः॥ इहद्विषयवृत्तिविहकफला।
पहिकफलत्वपि किनाप्रायज्ञानमात्राधीना। अर्धनिश्चयमपि नापेकता। आगवयमालखय

७

ज्ञानं कृतसंशयतद्विनिश्चयः। अथाप्रियवृत्तिः। आगेवयमालत
स्य। अथामात्यादिप्रकपवविजिगीषुः। कथाश्रानयवर्तितान्मा
र्षस्त्रिहृष्टावागमादियुदासः॥ तत्रप्रवृत्तिः फलानिसम्भवा
गवनिश्चीयत्रपवाअस्यासस्याविपरीताविवर्तितः। तनस्या।
त्रयीयकार्वाणवावा। तज्ज्ञानीयत्वावकाउमानायाप्रायप्रसव
वृत्तिं संतावयताऽसंशुतयदशस्त्रिभुमालिषु। यत्रउत्पन्न

वाचनिश्चयः। तत्रायासोसाहृतवलायातानप्रवृत्तिप्रिययोजकः। अथवापेकात्रिकविज्जानि
दक्षानिश्चायप्रियवृत्तिनिश्चयतयवादिसिद्धं इति निश्चयसिद्धान्तमुपक्रमात्। तत्रउत्पन्नइति। इत्या।
निश्चयात्। अनस्यासदक्षिणस्यासदशायत्रविहवचनादिमुदासः। तदिहमालतयाप्रवृत्तिः। आ
मन्यस्यामिप्रवृत्तिसामर्थ्यादिवतनिश्चयोऽविपरीतास्यासविपहाता। सवविषयगावरः। क्त्वा
याताविनाप्रितवयवृत्तिसामर्थ्यादिवतज्ञाचनस्य। आमात्यावकाउमानायाप्रायप्रसव
यास्यासोऽप्यवतज्जतं। अथयः सावनलमनस्यसंतत्रप्रवृत्तिसामर्थ्यात्तस्यावनलं

centimeter 5

10

15

20

25

30

०
 माल्या यथाग्निः याकादिसमर्षरुतिसंतावितायत्ववचनाडपल
 यवृत्तिमामयादवशीयतायथावक्त्रिः याकादिसमर्षपवति॥
 २५ : स्वयं याग्यः सावनल निश्चयि यिफलसंदहपवत्याहाना
 : श्रुयः सावनल ग्राहिलश्चत्यर्थः तत्त्वयमालत्व अर्थायतिवा
 स्याचस्यह्यतावतिवसमर्ष अस्यासदशा यत्रास्यति दृष्टाव
 नापिवया माल्यमवकाय विभुतत्रश्रुता तवायितजाती यत्व

स्वसंयचतः यत्रा यिस्थयः सावनल अस्यासः स्वयं यत्नन्यासः तत्रा यिस्वयं यतो वन
 निश्चितवाता अयनिशी लितवनवक्त्रिः सर्वत्रिवायं यस्व विपर्ययत्व नर्षमां यं संता वन
 त्विति तदमी यत्नरुवसंश्राना अयिस्वयं यत्नयः सावनल ग्राहिलश्चत्यर्थः यमालस्यस्वयं यत्न
 यिमासावनल मिति यावत विनिश्चितीया यतिवा यिमा विनिश्चयहा पतिश्रवः तजातीया
 यमालस्यहा यं तनायमर्षः यद्यपि दृष्टा यिस्व अस्यासदशा यत्रा यिस्व यिस्व तिसामर्ष मसि
 लकालनिवलिंगनयवृत्तिः यागवावकायितयामाल्य तत्त्वमात्रुतत्रकालं यमिस्वनासिनामि

५
 वधनलवात्रुमानयवृत्तिः यदियुतः यमिस्मानयेरुंसमर्षयवृत्तिः
 मिदंतजाती यत्ननतावसमर्षयवृत्तिः नकलजाती यत्न तदिसुम
 वृत्तिः यागवतिवचनाताना यत्रा तस्या यती दियस्य लिगं विना
 ती यत्नानुमानना यमालानियतस्य तस्यानुमानन किं नापि
 ती त्रिसंशाता तवात्रुत्रा यिस्वयः यागवया माल्या वकायला
 र्नास्यवतजाती यत्न किं यत्नरुल यती यता मिति वताना स्यासद

नकलं यत्रा मृद्यते कारुतिः नायत्रुमी यता यामाल्या यत्रालसंयवस्य यवकायं नादिति नयक
 र्षयवृत्तिः नकजाती यत्न समर्षयवृत्तिः समक्त्रा वास्यता तडयहिता वाया श्रवः नता वदाय
 यत्नमश्रुत्वा त लिगं च यमालिक नियतस्य यद्यपि तनयामाल्या मवात्रुमी यता कितका
 त्यक सिद्धपवक स्थितदसंज्ञाती यत्न यत्नरुल तस्यानस्यासदशा यत्रा यागवया यिस्व माल्या
 स्याता यास्य यिस्व यागवगुहीतत्वा त नययंक विदयितजाती यत्न यामाल्य नात्रुमितवान
 शा यत्रा तजाती यत्न यमाल्यः त्रुमी यमानयवृत्तिः सामर्षा त्रुमितयामाल्यस्य सावन

centimeter 5

10

15

20

25

30

1

लतयादृष्टानामासत्वसंगतातस्मान्नज्ञातीयत्वमतिरिक्तं। न यस्या
मानं ज्ञानमिव तज्ज्ञातीयं तस्य नावयत्वं तवति। तत्रावाधयः प्रतिसेदं
२६ तज्ज्ञातीयत्वमिति। तदा हि अत्र तवत्त्वावतस्त्वय्यकाशालम्बमान
भूतं न तवतीत्यस्युद्गीतं विद्यति। यकाशविषयस्त्वय्युत्तवत्तया।
ययकाशापहितमभूतं तव विवक्तुं विशिष्टाः यकाशापाध्यातव
भावतुल्यकलसहवर्तितलकज्ञानत्वमिव ज्ञानगतं तज्ज्ञातीयत्वमि।

मदति। सत्यं तत्राधिज्ञानस्य विषयवचनत्वात् विषयोपाधयपवत्। तज्ज्ञातोपाधयस्यैव त्रुणा
स्वसंज्ञातिवतिवत्तुमशक्यत्वात् तज्ज्ञातीयत्वमित्यनयावत्तात्तं ग्यादर्शिताः अतएवात्र धीश्यादृष्ट
। तत्र धर्मिस्त्वय्यलोपाधयमाना अत्र तवः यमिवातिनस्त्वय्यलोत्तवत्तस्मिन् प्रमालत्वमिव
वाकस्थितस्त्वय्यकाशलोपाधयता। कस्थितस्त्वय्यकाशलोपाधयतः कवितुसंशयः तत्र स्वय
त्रि। तव नियमेन विव्रमविषयवितावितयानिर्द्धारितस्त्वनावत्तदागुणादयपवत्। तदिदं सामान्यत
तियत्वात्कगतिः यदा त्वय्यकिलकलकलेन ततज्ज्ञानं कथ्यात तदा त्रुमानं तदिति तस्यास्येव त्रि।

2

न विद्यति। तत्र द्वययोगवदित्युचिती ज्ञानमित्यादिसामान्यतः। क
मित्यादिकर्मलितुश्रुत्या तुलनतिष्ठतातीव त्वदेनागा संस्कृते
त्वाप्रभुतातविशेषाद्यतिवावविना विना नयति यदमत्र।
द्वेत्तस्य ज्ञानस्य विषयनात्राशकलनउपायस्यासदृशा
नासमानज्ञातीययमालयशवत्त्वादि। यागवदर्शितमिति
देवति। अत्राधितज्ज्ञातीयत्वमात्रयलहकत्वं। अस्यासदृशाय

५ वाक्या ४

वत्त्वादिमतिशयीव ज्ञानमित्यादिविशेषतः। गुणेषु कितक्यादिसौवत्तज्ञानं। संख्याद्येव तज्ज्ञान
नवलकलादिसंस्कृतिविलाकनविबहिलायदृष्टा। वलतीत्युपलस्यत तत्रावति। पवत्तुतुवि
कमिषुं शक्यत्वात् तदिव तत्र उपावि विविशिततद्विषयात्तनवलमिव तज्ज्ञातीयत्वमिति मन्त्रयां त
यत्तत्वं। अत्र त्रुसपवात्तुयोन्याय्यश्रुत्यश्रुत्तत्र संवादवलमिव तज्ज्ञातीयत्वं। संवादस्य समा
। एवभावतवात्ययत्तुं सुकितम। यत्तुत्तमानस्यायतया आगमस्य ग्रामाल्यसुत्तयति। द
नत्वं तु न तस्य त्रयादर्शाननमत्राद्युर्विदया मात्या विना तावसिद्धिः। मत्राद्युर्विदस्यानन्तर

centimeter 5

10

15

20

25

30

01

27

दशा पत्रत्वं तदसिद्धिः यथा च या माल्यं प्रवृत्ति सामर्थ्या नावकार्यते
 त्रिषु तज्जाती यत आया माल्यमवकार्यत तद्यथा माल्यमपीति
 त्वयो तज्ज्ञानं गुणैः तिक्र ज्ञानमित्यादि तस्मात्संदिश्य प्रवृत्ति सा
 ग्रामाल्यमवकार्यलीयमित्यत्र कथं वित्तमतमाह न वित्ति न यु
 फलस्य सिद्धावच्छस्यमावना न हत आनिः यद्यो जनी नृत्तत्वाद्वा
 सिद्धावच्छत्वं तद्वत्साधनस्यापि निः यद्यो जनी नृत्तत्वाद्वा अपरीक
 रतः

अनस्या सदशा यन्नेष्टा तद्यथा माल्यमपि प्रवृत्ति विषयं यत्ता यथा वयं प्रवृत्तिः प्रागल्भ्य
 मत्र यो उपा वि विता वश्यतज्जातीत्वा तदस्या स पवास्या सदशा पत्रत्वं यथा वंदमसिद्धं ज्ञानं सं
 मर्थमवता नलीयमिति स्यादतस्मात्सामर्थ्यं नृत्तत्वाः फलना तिसम्बन्धः अथ फलज्ञानस्य वक्तव्यं
 नृत्तदशा यसममपि यनी कृतं तदुत्तुदशा यसमज्ञानमपीत्यर्थः तदतदनुपपन्नं फलज्ञानं
 नपरीकृतं तज्जातीयस्य सर्वस्वस्वा स्वर्वा यति वा नितया निःशंकत्वा द्वितीया तावदाद्यः फलस्य
 त्वयसंगाता उन्नता नृत्तफला तिसंमाननं यनी यत रुति त्वता फलाप्यवममु सिद्धपवद्विपात
 रतः

02

यनी कृतं ततसाधनस्य तद्यत्वा त्वसिद्धावच्छत्वा ता नृत्तफला तिसंविः स्या
 ज्ञानं नयति च यती तित्वता पवत हि यनी कृतं तमव फलज्ञानं स्य
 त्वेति वा यति वा नृत्तमवकार्यतीत्यनिना तिया ये लाह व संल्लिति
 त्वमवा नृत्त यत्र त विज्ञानं दृष्ट्या त्रयित यं तस्या यि या माल्यं कथं स
 कृत्वा तज्जातीया त्वन लिं ता न या माल्यसाधयित यो यत यत दृष्ट्या
 वृत्ति वा यव विषया तद्यथा माला ता वृत्ति यति यति यति सामर्थ्यं

ता नापि द्वितीया फलज्ञानस्यापि नृत्तत्वाः स्वमाद्यवच्छस्य यति वा नृत्तदर्शना ता स्वस्वा वच्छस्य फल
 ता तद्यथा तस्वस्वा वच्छस्य फलज्ञानं तदयति वा नीति या सि सिद्धो यति वत यत्तज्ज्ञानं त्वयस्यति
 अस्या यस्या सदशा पत्रत्वं या माल्यं विना त्रत लिं ता यलं स न तज्जातीयत्वं नृत्तः स्वस्वा वच्छ फलज्ञान
 वनीयं पवत तसाधनस्यापि दृष्ट्या त्रयं यथा साः कथमित्यत आह न वित्ति फलज्ञानस्य यत्तज्ज्ञानं
 श्री कृतं ततस्य तस्या तिसंमर्थं यद्येवं प्रवृत्ति सामर्थ्यं मनकाशमवान्न ह्यस्मिन् विज्ञानं यत्तज्ज्ञानं
 त्या कथमना दित्वमाह वा त्रिककारुह्यत आह पत प्रवमद्य रुति संकि नृत्तत्वा

1

तीयलपरा मर्षादिति प्रः यद्यपि वकलेन यवृत्तिविषयः तवा
 विज्ञातीयफलसम्पत्तिवा सस्य नरात्रस्य वा यवृत्तिसामर्थ्यद्वय
 २८ इतयोपपन्नसमानाद्यतयिवात्रयत्यक्का निधुमाद्यफ
 मर्षनं सुवित्तमित्यनुवावशायावशिष्यात् तस्यवानुमानसमा
 नुमानस्यति हि कहिच निवावशं काकावलतः स्वयतस्य सा
 मनुमिति ज्ञानं तस्यैवं नुतस्य सतपवद्यामाल्यं निधुमाद्यतस्य

यिषतसावनगोवर्षया सतः सन्नानगोवशायापववा यवृत्तिसंज्ञातीयकलात्रसम्प
 ॥ तद्वं समानाद्यतयात्रयादिवाद्या यवृत्तिसंज्ञातीयकलात्रसम्प
 लज्ञानयामाल्यसमर्पितां समानाद्यतयिवरुकाद्विषयमन्नगावस्या विज्ञानस्य यामाल्यस
 नयाद्यतया अनुमानयामाल्यसमर्पनानत्रमिव समर्पनं कश्चित् इत्यनियमवाना आह
 चयाप्रिपक्षवर्मातायाह किंपवद्यमालेन यनीयत इति तवति निरसमसमस्य निवावशं क
 षः ॥ ननु यमालत्वा विद्याधिक्यमनुमितेन वस्वतान प्रत्यक्षादित्यत आह अनुमितेति ॥

2

अनुमितिज्ञानं सतवालेन वकिंदादावात्यद्यत्ता अग्निमाने वायमि
 नुतवस्य अनवावस्यता अवकाशलात्मकत्वमवशितं नवति तवावा
 द्याता सावलिंगसमुत्पत्तादवनामि नवविशेषदर्शनयस्मात्तानो
 निधुमाद्योगवक्त्रेदात्मक अथित्वापापानापायसावकाशविषा
 यामाल्यग्रहः अथदिवा दयो गवक्त्रेदात्मक पवात्यद्यत्ता अनु

ति तवावात्रयवशायेनासीद्यत्ता मानमिदं साक्षावकाशलात्मकमिवात्रुशीयत्ता नवा विषयीतार्थत्वम
 नदवश्यमवकाशेन तदवचयमाणा कदाचिद्वं नतावशायेयि विषयमथत्वयं का तदा स्फुटतीत्यवशि
 शंकावकाशसदतदाह नहीति लिङ्गाकारविज्ञानं निश्चिताद्य निवावमिति तस्य यवृत्तिसंज्ञा
 यमात्रावतासिनी तवावात्रयवशायेनापितत्वे वात्रुयत्तनत्ववकाशलात्मतयति नतयोः स्वक
 यवशीत्यतिवातदानियामक मन्ताव्येवा तदतावित्ववश्यादवकाशलात्वं यवृत्तिसंज्ञा तदतदा

centimeter 5 10 15 20 25 30

1

यसाभरुषामवावतिष्ठति। इत्याशमवात्रियामकात्तावमवाह।
 २० तदयसमर्षकालानयेकलाता। अयसमृषस्यत्रानियामकला
 नीयति। ज्ञानात्रपितितियडकंकिस्त्रिन्निराशंकाहिशयप
 :तवावस्यउपयाहितःकोत्येप्रत्यकायत्राताववाअनुमान

यस्यरुज्ञानंत्विति॥ इत्यादिभुक्तुमधकादिज्ञानहियद्यथर्वस्याथर्वनायतिवाप्यतिवद्यपिवा
 हावायाक्रमसत्राकिंविक्तावपवाइदियायातमात्रपेवादवधुगपडतयापायकज्ञानावनासि
 तातदिदमुक्तुअपिनुसत्रामात्रावस्त्रितादितिअतिवाविलापीतिशषडपतनामकासात्रमुप
 वानिधीयता। सवतत्वेनिलयद्यतिपकलायानुमशयपवितितत्त्वनिर्लयाअनुपयमयः
 मिवायायइति। तदाहायवृत्तिसामर्थ्यामिति। स्यादततयदियत्यरुणादृज्ञानयोःयवतःआमा
 य ३

2

त्यततकिमयस्यपियरतपवातवासतिलिंगंनिश्चितमे
 तति। अत्रापिसिदयुक्तिरतइपयदासनिवस्यविषयमालाया।
 उयवशायमेव। नह्यज्ञाननिवज्ञानामीतिकस्त्रिदुयवस्यति
 त्रयवमयियस्यरुस्यतपवप्रमालं। विप्रमस्यापिनिशालंवन
 निर्यधः। व्याख्यातंस्वाताअवमय्यामाल्यतयत्यधः। नह्यति।
 नायमानाउयवशायधर्मिज्ञानानामयिआमाल्यंयनतायिध

वनिस्थायकमित्यनेनश्यायेनलिंगात्रययंयसाज्ञानमनवस्त्रामवतायतीत्यतयाहाज्ञानग
 हात्रिसावेवाउतवः। उत्यात्रिनायत्यविषयविशेषग्रहणयसत्वावशंकावकाशः। विशेषरु
 । नवशुक्तिकायाज्ञानरुतंज्ञानामीतिस्यातइति। उपलक्षणेनततासवाह्यास्यत्रयधर्मिमा
 स्यकविदुययानिपिति॥ उक्तयुक्तिंइदिनिमयातिदिशति। पतानति। उपमानमुपमिति
 दशवाह्यावशादृश्यज्ञानयोः। आमाल्यनिश्चितउपमितिगतासीत्तवति॥ यद्यपिवाउमा
 अग्रहंसनिहितमयिमुवायोर्गलिंगसमुत्पत्तादीनितज्ञातीयत्वलिंगानिर्लक्षणात्
 X का ३ तदिदमुक्तंताइशइति X ३

गत्यास्तपव्यामाल्ययहोवस्तयमितिसपवयकापादशितः
 वक्रिदकि।तहिअल्यत्रायोगवक्रिदरुति॥नवतावतायिर्
 दायाययवयतिवाविलोयतिवाविलोमववायंऊनाययरा
 तिवायंयिदहनसम्वक्तता॥दहनयतिवाविलंमुंऊनमन्ननि
 वसहःकार्ययवृंहितंतनात्यनसम्वक्तनदवायतिवाविज्ञान
 कावल्हतातवासतिचानवस्कायाविषयसंवापानस्यातातस्मा

X ३

विप्रतिपन्नंयतिप्रयत्तपवसा।नीयंतदितिप्रवमायः।श्रुतःस्वतपवेत्यवकावहं
 नकारलानमिर्वंदिधादीनाया।माल्यस्यकृतःसिद्धिप्रियतआह।संवदनस्यावति।नाल्य।
 सानापिवक्रिविषमयतिवाविलोऊनयेदविषयादित्यआह॥नवति।यद्याईलनंदहनया
 त्यागप्रयत्तयोमावहतीतिकावलसंतायातातखंदिधादिकमपिअव्यतिवार्ययितयावि
 ऊनयेदित्यवः॥तादनयामाल्यंनावयंसर्वत्रावकयततदास्ययस्यवसंवदनस्यसर्वत्राना
 तौवसंवगतयाअतसंवदनमवश्यंसंवदनीयायत्रयत्रायाविप्रतिपद्यतजिज्ञासता

वातव्यामास्येकेविद्योपायेनावकावलीयमित्यातानानवस्व
 यवत्रमा।नानहितसावनतामननुमाययवत्रिंमुमहतिअधि
 तपतनाययत्वमित्यातआह।अव्यस्यति।यद्यपियामाल्यानि
 मय।नवीऊययवत्रिः।सवततसंसयसुसस्यामुपलसाया।
 नितिवात्रिकियद्ययवराशोअपिहितापायमवाहातस्य
 यत्रि।प्रलावतव्यवयावया।अव्ययतिप्रतिप्रति॥३॥ननु

त्याशयवाउयसंहावकाऊनाकमर्धसंकलयाह।तस्मादवसंदेहादिति॥नवर्षानिखायनापि
 त्वातावातानवहितसावनला।नुमानंयाप्रियहंविनानवसापियवत्रिंविनतितदवस्व
 स्ययवदापिहितायायत्वा।निखयेनापितत्रतवयवनेति।तवायापिहितायायतायादिकी
 मयत्रापिस्थातदतः।युनउयलसिसायातित्याताअनादितयिवपिऊतं॥अव्ययतिप्रतिप्रति।
 वयवत्रिंविषयत्वादयमालला।तवापिवर्मिप्रतिपद्यनुमेयप्रतिपद्यातिन्नकालत्वादा
 यमालस्यययोऊनवमादि।मंवासमावायेता।जिज्ञासितवाजायातानतावृत्तः॥ननु

centimeter 5

10

15

20

25

30

0

पुत्रयः प्रमालंतिः प्रयोजनमिति बुद्ध्या ता न सलत्वा च सर्वयुत
 वपागानत्रमवज्ञाययुमुचितत्वादित्यत्र आह । तत्र दमिति
 ३१ मयमा ननल योयमि यवृत्तु याय विद्यमाना आनरुपवा
 धानां आदियहलनतडयायायनताः यवृत्तया यमनियमा
 शोकावगायविष्ठाकः शकलवासनक्षणनिर्मायः पतनसां
 वृत्त्येकलाया यवृत्तस्य बुद्ध्या नान्यकलादित्यत्र आह अथी
 पतदुक्तं

धावोसिद्धेः यस्य बुद्ध्या धावो नासति त्रुका सपदसीयता नापि द्वितीयः तस्य
 । नयं प्रमालययोजनजिज्ञासा किन्नामशाध्वीततयनमशायस्य निःश्वयसंयतिगुत्रयायव
 क्रियात् । सत्रसमवानमात्रयस्यैवः । आत्मना यथात्थशकलाया विनिर्मुक्तत्वं न स्यातावने
 सनयालायामवतलालकलागृह्यान्ना आत्मनत्वसाक्षात्काररुति समाविः त्वनायप्रमाव
 गायागायागादशितः । तत्रापि शायस्य गुत्रयायवत्वं नपि कृतं शायनिलीताय स्यात्
 ति । श्वलमनननिदिध्यासनसाक्षात्कारकलायाः यवृत्तः स्वयतः फलतश्च प्रमाला

७

तत्त्वानां तद्युपादानमेव यवृत्तिबुद्ध्यादनं ननु यवृत्तिबुद्ध्यादनं
 ननु बुद्ध्यादनावशात् प्रमालमर्थवदिति कृता । न हि प्रमालशाध्वी
 त्वानतिमत्र प्रयोजनत्वादाय गोत्रवशंकाः यवृत्तताः तत्किमया
 वृत्तयति । यामाल्यति । अथ प्रमालान्त्यत्रापि यद्यपि वासन
 नानिषममीति वचनं मनोविमोघे वा तत्रापि । यामालादयु
 नमनस्योर्विसंवादरुति । यामाल्याग्रहप्रमालानासववके

नयमालं बुद्ध्यादितं तवति । न हि यवृत्तः फलं प्रमालं तत्त्वत्वेनैव विवक्ष्यते । ननु शाध्वीतययोज
 अपि बुद्ध्यायस्य तत्र आह । सामाश्यानि वनोवति । तदन्तनयवचननिः प्रयोजनत्वाशयप्रयोजन
 नमवशिष्टातिप्रदवत्ताकवृत्तमनद्यतः । अतः प्रममतायर्थमनुष्मापयानववात्किम
 सविसंवादः । निषेधविशुधयाययवहि प्रमालां तस्मान्निषेधत्वादायतो ज्ञानोताययन
 यथात्रापवृत्तातिशायस्यैव । यिनास्माकं काचित्कृतिरित्येतावता बुद्ध्या यवृत्तमा
 नश्रुतततः प्रमालान्त्यवदतावत्ययामाशुमनसि विद्यविवर्तता तत्राशुहीतया

centimeter 5

10

15

20

25

30

1

३२ गाल्येतिवचनं मनोविसंवदतीत्यर्थः। लोकप्रवृत्तमवाविताय
 अतश्चाह। कावलप्रदर्शनं ह्यपलति। न हिलोकवृत्तं सत्रयेलाप
 पयामतदनुयतस्त्यर्थः॥ आगामिताश्चेदद्यादीनां स्मृत्तत्वा
 अथ यदानीत्याकारावात्रिकयं प्रसम्या। तादृशपवतायागता
 मानिअतिवननप्रसम्याश्चस्यकः यस्मावस्त्यतश्चाह। शास्त्रं
 किमायश्चगुलप्रमनतावविज्ञेयतश्चाह। अत्रावति॥ कथंयन

वहानः। ननुयमालेनयवयंज्ञातं। नदितायंल्लोकावृत्तानुवादिषु। यमालेन्यादियन
 युष्यतकिन्नहितस्यावस्थासु। अतयतयातुयायायवस्थासु। ययस्त्यनन
 तस्येदानीं अहंज्ञायायाकिमतस्तिसाशंकिष्ठास्त्यतश्चाह। अस्यावति। वात्रिक
 तास्यसमवायंयवस्यत्यर्थः॥ अतिविद्यानां पितृव्यनिग्रमायगुलप्रमनसावज्जिज्ञास्य
 पदसति। पवंतहिशाश्चाहद्यादीनां शास्त्रार्थप्रयतयाननृषक। काटित्वातवाचिककाटितया
 नाननयमात्रादिवचुषां जालित्यतस्तिसावति। वात्रिकमनुक्रायालेतामात्रदित्याशयवानाहास्त्य

2

नति॥ तस्मैल्लादिनसिद्धेविति। सिद्धिः प्रतीतिनिष्ठातिस्थ। तत्रहेयो
 प्रतीतिवत्त्वात्तथायिप्रमालादवतितदितयत्तुक्तं। निष्ठाति।
 मात्रादिवचुषां अत्रयमालेहयमययोः सिद्धिः प्रतीतिवत्प्रमा
 थिकमतिहितमित्यतश्चाह। अतिनामनेमल्लिति॥ ननुयवचुषं
 नतंगितिदमात्रलतदनुपयतिनित्यतश्चाह। विवक्षात्तादादा
 गृहीताः तवायिप्रमालेनयमालेहयतवाहानलेनापि

पाययोः प्रतीतिवत्। अविगन्तयस्यप्रतीतिस्थनिष्ठातिस्थ। यद्यपिवहानस्यायिप्रमालेनयस्य
 सुहानस्याज्ञातादवयमात्रकितवज्ञाननज्ञाताननुयस्मानस्यप्रमालायत्रत्वमावतित्तोकाया
 यास्त्यतकार्यत्वादिति। ननुयमात्रादीनामपि यायाजनलोवत्वादर्धवदित्यननकिंयमालस्या
 र्जदयस्यनिःस्थयसाविगमंयतिविकल्पः ससुत्रयावा। उतयमंयययनंअतिमज्ञातादय
 नति। अनननिमित्तसदमतिथिति। तनायमर्थः। यद्ययुयतयत्रापि। आडलि। वयंदावाः। स
 । अथवाहानात्रमनुसीयेता। निवचुषंयमालेनयमालेनवाज्ञातहानतामनवद

निःपतिरपीति। प्रमायाश्च नदिदमुक्तं प्रमायाश्च

centimeter 5

10

15

20

25

30

01

२४

संशयः यमालेन तितु कधमिथत आहा यत्र द्योतिता विषय
 नवा सति या पावलदान स्यादिति ज्ञापनार्थमिथयः अत्र पवित्रा
 वितनति यथेष्टं दर्शयति तस्य संज्ञाव वि संत वा दिह्यः कस्मा
 नलत्वमसिधी अत किं प्रकृतिस्तु नल्युट यथा यना अवातनिव
 लमिति याति यदि कादव सा काला नलत्वमवता हवत्वं गम्यत
 स्या यति अड्डशब्देन किना नवी यका हवत् तहा वा विवना र्थे यत्र

कता मात्रं संशयोन तु कथलानां म सुवचनं न वा सति फलसे दान स्याता मा यिस नुचिना नो कथलं
 पवका नः सावकत मात्रं यथ किं दं न स्या या पावं फलं वयव किन त्रि नल स्य सव यत्र फलं यो
 तु नः कथला र्था गम्यत यकृति यथ यथाः कत न स्या दिह्यः अत्र मा शयः य दिहती यथा क
 किनती सायति ॥ ज्ञापकस्य का नकं शं का मा स दिह्यत आहा अर्थमर्था विगते मिति ननु प्रमा
 णं किं विन किं या स्या त आहा अत्राच ति ननु वाच्यं कथलता यना यिस माल फलं यथा साद
 यं वाम्यति सावकत्व मात्रं स्या वा सा मा र्थी तमवर्ष स्या समुच्चिता तत्र विषयति यत्रा यथा कस्मा

02

दिति यथा र्थमसिथेया हा यमाल याति यादिकेति तदवमनु
 नायति यकल सिद्यतीत्यतः यथेष्टं न दर्शयति यमा का नका
 यत्वेन संज्ञा वादि या असंमत इति अ न्या दि विशिष्ट यवता
 कवचन ॥ अर्थ सामर्थ्य समुच्चय यथेष्टता अर्थ गानं त किं हे
 यति ननु व सा यवदा विकल्प लक्षण माय व मव स्य त आ
 कदा तमा यिस यत्र मान मयि स्व लक्षण मवमा हता पता वा

वादत्वं समर्थ यता ल्यु हती यथाः यो न उक्तं समाहितं न वा उवादत्वं श दार्या सस्य यथेष्टतव
 नपस्य इति लो किक उ प्रयोग संख्या सिक्ता हि सक्तः सावकत्वं इ प्रय मिति ॥ विशिष्ट विष
 दो यथेष्टा उमानायाः संज्ञा वा दिह्यत आहा विशिष्टा सिन्न इति विषयत्व सा मा र्था सि आयाम
 उत्तमव विषयत्व लक्षण न्या हा स प वा र्थ इति कि मा ता यथेष्ट कि मिथत आहा नव सामा
 हा स्व लक्षण मिति दश काला उगतं विवा ना सह मिथयः ननु यदि यथेष्टं न सामा यत्र यमवगा
 ना यिस संशयः स्या दिह्यत आहा नच ति ननु तवत्वं उमान सामा य मात्र नि यत प्रकृति यत

centimeter 5

10

15

20

25

30

1

यवर्थाति स विद्यति देसा माययि सत्त्वा का का शक्य क मातायि
 यः ॥ ३५ ॥ स मायया सत्त्वा तत्त्व लक्षण वयति वयदा संतवा
 तात किंचित्तद श्रुत लिखा श्रुत यवर्तयति कश्चन तद वि संवाद
 तात विद्यत्यनयो विद्यत आह न वि ति ॥ न व मिश्र द्यादिक मि
 आह ॥ अनन्यता वि ति ॥ ननु खलु ल सा माययो र्वा त्वा या मा
 ना वि ति न ह्य स ता सा माय न प न मा र्घ स त खलु ल त द ह वि

संभव सिद्धि विद्यत आह न वि ति ॥ त वि नु म ह ति य न मा र्घ स त्ति वि द्य ॥ वि न न ल ह ला दि ह्य नि द्या
 ता अ नु मा न नि वि द्य य म वे ल्य त आ ह त दि द मि ति ॥ त कि म नु मा न म य मा ल म वा य न मा र्घ या व न
 का क षं वा वा ता वि का रं य मा ल त या य व क्रिय त इ त्य त आ ह ॥ त वि ति न नु य मा ला त्त प ल सं ह सं ह
 ल्य त आ ह ॥ य मा ल स्य ति न नु ना त्त र्त्त व ल्य व अ खलु ल वि द्य त्वा ता वि द्य या अ ति व द ला वि द्य ता
 वि द्य ता क नु मा न या वि द्य या त्त प स सं ह वा त वि द्य त्वा न यो ॥ अ सि हि वि द्य या त्त र्त्त द दि ह्य त आ ह
 नु म ह ति स द स ता स म्ब व ता वा दि ह्य र्ग ॥ सा यं ग ह नः यं वा इ त्या श य ता ना हा य द्या वि त दि ति ॥

2

विशेष इत्यत्र दिक र्थो का न कं न त त स द्वा ता मा य ता श्री ल्य त आ
 त्रिक स्या वि ग त ला दि ति वा त्रिका द वि का र्थ लं वि व रु ना हा स्या द
 ह ला ता ना श्रु त ता त्त र्त्त व द्वा र य वा ह नि र्वा हं य ति त स्या यि ता
 त्ती न क सि हि शि य इ ति ॥ स्म ति व ड य द र्श ता र्थ मा त्र वि द्य त
 स त्त ता श्री व र्ण ता वि त द्या त त प द्वा व द्वा र सि द्वा व वि ग ति स

ह ॥ वि शे ष इ ति ॥ सं भ व म मृ द्य मा ल इ द मा ह ॥ मी मां स क इ ति श य ॥ अ वि ग तं वा र्थ मि त्या दि वा
 न दि ति ॥ अ वि ग त र्थ य मा ला त्त र्त्त न ता व द र्था वि ग मं य तु य यो ग स स्य आ ग व य मा ला त्त र्त्त सि
 क्क य सं स्का र य त व स्म ति स त्त ति सि द्वा ता न व वा य स्म ति स त्त ति र वि ग ति वा श्रु य द्वा र य व
 या ता सा म य मा ले न न त सा ध न स्या य मा ल ला ता ता सां व त्त त प व स्म ति ल य सं र्त्त दि ति ॥ स्म ति
 त्ति क ल्प ना र्था क ल्प ना र्था र व य सं गा दि ह्य श य वा न पि ष्ट प ष्ट ल म वा य सं ह य ति अ वि

1

^{गत}
 गतमिति न च येति वार्तिके यदिकानलमथ यकारत्वं विवक्षितं
 : स्यात् अथ विषयगतपवयकारत्वादादर्शितः तदानविगताय
 ३६ त्यागवानसीत्यत आह अयमसि स विविति। पिषा यमालहि
 गतिमावर्तनमविगतिकानातीति यस्मात्तत्रासंतवपवविति सा
 कारलवितावीत्यनतस्मि सत्येव यमाकारलमकारलं सवत॥
^{माधना}

न दायमालयकारादपिन कश्चिद्विषयकता विशेषः येषामयमलपरिहारादयोगी दर्शित
 गततया कृतः संभवः॥ न च विषयासादयियमालसिदातकश्चिद्विषयकारत्वादः यकारताय
 निःफलत्वं वा स्यात् अविशिष्टफलत्वं वा अनधिकृतफलत्वं वा अविगतया त्वं किमिति अवि
 ना संतव इव यति नहीति। स्वकारलयति वा द्विषमालेन स्यात् न च विषया विगमयमा
 तस्मादात्माय स्वयमवनिवर्तनं यदि च तयो वन न चित दसीत्यर्थः॥ यस्मात्तत्र इव यति

2

नापीति॥ अनधिकृतफलत्वमुक्त्वा य निराकरोति। यमावृतिनि
 विशिष्टसामग्रीजनितत्वं। पतिना जतवत्वं दर्शितं। स्मृतिर्हि असाक
 ल्यत्रः। यत्र प्रयुज्यते सुहाय्यपनाममरुका विनतदसाकायल
 वावितति। अविशिष्टफलत्वमप्युच्यते यसा निद्रा यनि
 वितीयवत। यममस्यापि द्वितीया विशिष्टफलतया न च संस्था
 मवातकलं यमात्रयमिव नतवति। गृहं। तमात्रागावयत्वात्॥

^{व३ म२}
 : फलत्वं निराकृताकाराति तस्मादिति। यद्युक्तं न सामग्रीजनितत्वं तात्कालिकासाकारलकारल
 रलकारलसंस्कारात्मानः कपलादीनां ज्ञानात् न कारलात्। सच विरकालो नानुयुया
 मजतवस्य वज्रस्य सनिकर्षाद्येव साकारलं तव प्रयुज्यते यत्र प्रयुज्यते तदा तत्रावृति
 नाकाराति तन्न कानीति। यममप्रकमालं फलं तात्कालिकं विशिष्टफलतया यथा न च संस्था
 त। अनधिकृतत्वात् सावकत्वमवतिवत। एव तर्हि द्वितीयाप्यस्य फलं अनधिकृत
 स्मृतिवदित्यपि न युक्तं। यथा वृत्ता जतवत्त्वनिधाय सावकत्वात् तत्ता ता न नविका वत्ता

0

0

वसिष्ठसाधनातासाधसमत्वाच्च। अथवावनिमित्तववचनमिदं विन
 आह। सपवचति। नवफलस्यापि साक्षात्काशसाक्षात्काशप्रयः
 ३७ विमलिमादिप्रयः प्रकाशसिद्धः संगृह्यतः। कावलसिद्धसंभव
 कावलसिद्धनापि कशावाहिककवंप्रयः प्रत्यायः। यः प्रतियोग
 संप्रतिप्रमालसंयुतं निरूप्यत इत्याह। वित्तस्यैवमिति॥ अथ
 कुरुतितावः। सदिहकावलत्वेन विप्रतिप्रतिमाह। किंचिदुक्तं

होवावित्तातावावित्ताच्च। यमाअवहावनिमित्तववचनमिदं विन
 कावलसिद्धसिद्धसपवचननकिनदर्थतत्त्वत आह। अथयौति। आदियहलेनकावलमाताया
 निवायलाघमिवहियः प्रत्यवस्तुतः। सकवतनिवप्रतिवावनीयः। तवासाक्षात्काशसाक्षा
 स्यप्रकृतः। तदिदमुक्तं प्रकृतानुप्रयोगादिति। एवं सिद्धयमालं कृत्वा संभवव्यवस्थविशेषित
 कथ्यत इति। तवावविशेषस्य प्रतीकाया अवश्यं संशयसर्वकत्वात्। अत्र संदिश्यस्य प्रत्याय
 नितिप्रमालं हिकारविशेषः। कवलवसावकतमं नवसाधसिद्धितज्ञातीयस्यापि सावकत्वा

७

मसिद्धिप्रयसोपिवातस्याद्यविवाहिनविषयतयायाप्रियमा
 मतामवसाह। विषयसाधयमिति। फलमावतप्रमालस्याव्यय
 पियवृत्तिप्रवायवृत्तिप्रियवृत्तिप्रयोग्यात्वात्। तनमवतस्या
 यतीतिरूपत्वादिति। यमालमयितदवयवद्वयवस्थापयति
 अत्रातस्यानकस्यवित्तसर्वस्यावतिनात्विनिप्रतायतीतिः स्यात्
 आनिप्रमालानहिकारान्नितत्वादवनीलस्यनीलविज्ञानं।

लः यनमुक्तदन्तवाअयमितविषयेयाप्रियमालमिद्विद्यादिकंप्रमालमितिमीमांसकाः॥
 नीतिप्रवयमाप्रयत्वात्। नहिप्रमालस्याव्ययमातिविक्रमपिकिंचितकत्तयमस्याप्रिय
 यमालस्याव्ययमित्यतिविक्रमकिंचितफलं। तदाह। तदवयवकज्ञानं यमालफलमव्यय
 । अथमयितदवयवस्थापयति। अदव्ययतीति तदीयतया निप्रमयति। तवावविशेष
 । अनियताव्ययतीतिजनकवकव्यमालनामानविद्विद्यादिसिद्धिजनकावलज्ञानितदीयत
 यीतविज्ञानस्यापितवावयसंगात्। अथिउनीलाकावत्वात्। उनीलविज्ञानं नीलस्यैव तस्या।

centimeter 5

10

15

20

25

30

दशकावपवुद्विगतोडां तदीयतया अवस्थापयन्नधमयिवा
 नाव्यतीतिसिद्धितीति अथव्यतीतिसिद्धिन्नधमयिवावस्थिता
 ७८ वितावागम्यगमकतावावा वृक्षादितिः संयुजमानपवयवा
 धमानातायाशासिगम्यगमकतावायिस्वयकाण विज्ञान
 कथिकव्यवहापयवाव्यावृत्तितदस्रवाश्रुकावतदातापि
 व्यापावसदवधमाला यकाशनवचितदंशयतस्मि वयास्वता

२४

वस्थापयति। ततश्चाव्यवस्थापनहेतुत्वात् सपवयमाला। अदाव्यवस्थापनमध्यवस्थानात् तदसि
 गतवावाव्यवस्थितवित्त्यावतानवातिनात्मविकरलयत्वात्। वाविजुयातासहि। व्यावस्थाया
 शः संयोगनयाप्राप्तलकनलमिति यवक्रियता। लाकन। नवसंयोगानामविग्रहकनयः संयु
 वाक्यवृत्तिशिश्यागम्यमानहृषपवानहिशिश्यातः कश्चिदस्यावृक्षानामवृक्षादा। विज्ञानवि
 स्तितनकश्चिद्विषयसुतिस्थानिकाभामताननमाह। विज्ञानस्यावति। अथव्यकाशनहिस्य
 अतानचिद्विद्यादीनिज्ञानकावलाययितवा। ऊडउपत्वातानवज्ञानातिनिकः कश्चित्तवताना

४५

यापावः प्रथमनकिमावायुउषमाधयतेतकवं। आहयुउ
 यथागमास्यअवावस्थापकत्वात्। अवावस्थाहितोखलकल
 चितानतस्यापिनिमित्तमत्रापलअवावस्थितवित्याशम।
 ग्रहणकामासुदित्याशवानाह। तस्याचितनस्यति। पतन
 कालीतिः स्येतनयनस्यनविशदृशानककावकातिथामम
 मास्रसुतवायवाधलमित्यानिनचितनययुक्तिप्रतिष्ठा

यस्यतआह। युउषसुतिपकृतापेक्षं। तदितदिनाकरलानांलकलं। नवाउपयनं। एव
 लाताअतिमानमागतालकलमितिचित। तस्यापवविचार्यमालत्वात्। विवक्षाभावमिति
 वानाह। लकलान्नमिति युउषसुतिवर्त्ता। तवातयमाकलमित्यत्रतस्यप्रयोक्तितिवि
 सवासीयमाकावति। तस्याचितनस्यप्रयोक्तृकत्वंवर्मसुतिवाविग्रहस्यवर्गसर्वकावा
 । तनाहृषमनवितिष्ठतापिऊलालस्यकहल्वमकृतमिवति। पतावतिवलकलयनिस
 नयमित्तपयावक्रिदतायनस्यप्रयोक्तृकत्वमपिअवक्रिन्। चितनस्यापितानिवाया

centimeter 5

10

15

20

25

30

११ यमतपवकहृत्सुक्तं। तथा वयथाकार्यं कर्तव्यं न तदा कारयत्त
 पकलं। अतः तानि सुकहृत्सुक्तं। कवामिह वशिषात्। तत्रा
 वदतः कनलयाया न विषयः। कामातिकर्मलक्षणं समतमा
 विनियोगात्। तन्नेन वार्तिकस्य विनियोगस्य विषयानि
 तस्यैव। ज्ञानपत्रं ततः। तनायमर्थः। विनियोगात्। तस्यैव
 नमित्यर्थः। तत्राप्यसंगतस्यैव। तस्यैव। तस्यैव। तस्यैव।

वीनं इत्युक्तं यथा। तदाकार्यं कर्तव्यं न तदा कारयत्त। अतः लक्षणं
 हा। अतः तानि सुकहृत्सुक्तं। कवामिह वशिषात्। तत्रा
 वदतः कनलयाया न विषयः। कामातिकर्मलक्षणं समतमा
 विनियोगात्। तन्नेन वार्तिकस्य विनियोगस्य विषयानि
 तस्यैव। ज्ञानपत्रं ततः। तनायमर्थः। विनियोगात्। तस्यैव
 नमित्यर्थः। तत्राप्यसंगतस्यैव। तस्यैव। तस्यैव। तस्यैव।

विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव।
 तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव।
 तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव।
 तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव।
 तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव। तद्विज्ञानं विज्ञानस्यैव।

आयवंती त्वात्वाः। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्।
 त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्।
 त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्।
 त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्।
 त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्। त्वात्वाः सिद्धिमात्रात्।

मर्त्यस्यापि सद्यवहारविषयत्वात्। अपि त्वसिना सिप्रतीतिवि
नासीति यद्यपि विषयस्य त्वयि कर्तव्यत्वात्। स्यादतस्तथा मर्त्याव
दं न सीति प्रतीतिः कदाचिद्वतीत्याशं कदाह। संप्रतीति। अवावि
व विवि। किमाद्यात्। नहि नीलनिषाधपीतादिविविप्रवृत्त्यमि
स्यावकाशः। ततः किमात्राय यत्नित्यत आह। यदीति। सांख्यवदि
नानसायादीनपत्यमयकायस्यार्थः। पूर्ववत्तथा त्वं संतुल्या

षलेनानह्यसि संतवः सदिति यवक्रियत न वा सिप्रत्ययविषयः। असदिति यवक्रियत न
कृत्यवत्तयमालविलकृत्यनापि साक्षात्तकायादिवत्तयतीति सदाद्यदात्। ततः सदस्यपव
तयसिद्धतयविप्रतिपत्तिर्न काचन कृतिमावहतीत्यर्थः। ननु निषिध्यतासावाचनतवायता
त्यत आह। नीलपीतादीति। ननु सर्वसंकातिना कर्तव्यपीयस्यलक्षणेपि प्रवृत्तकृतसंकी
कविद्यादिनापि विप्राकृदलुमयस्य तः प्रत्यक्षपतिकलितमययकृत्यसंकासुत्यापयति।
यलंतयो गतातकात्रिर्ताविनत्यर्थः। ननु यद्यसहदाः प्रकृता उपपायिगिनः तदाश्रययो

गादवानाश्च न ह्युच्यतां। अथोपयोगिनस्तदा अवश्यं वक्तव्या
हितवक्तव्याः तत्र प्रतीत्याय विकल्पयति यादनादवावा
यादान निवयति यादिताना कासहिप्रमया दयोपि य
यादस्य हिततया यति याद्याता हता साहदा युययुक्तः तवा
नर्तावादि तिरुत्तगा सिद्धा विजुदस्थित्यत आह निःशेष
कर्तव्यतया तवात्ततया पवययं तादृशान्नः। नाद्यत इति

पवयानतं। अलप्युतिता नाना शत्रुसति काययुधत इत्यत आह। निषाद्यति। यति यादनाय
इतमिति किन्नदर्थयया सानिह्यर्थः। तदिदमुक्तं गमात्र इति नाकाहति। ननु मद्युया मयति
मालयति यादनेनेव यति यादितारुति किन्नकषाननापि। अथ यती तमपि यमोक्तं न विष
किन्नित्यत आह। अथ विती ननु तावययं वदता वययं वा युयदिष्यति यति कायाववर्ध्या
सिति। तननिःशेषसाधुपया गता वययं वा विकल्पतया च ववर्ध्या निन्नर्तावादि युयवर्ध्या
वसाद्यानिःशेषसाधुपयोगी नृदिष्टा विदितयस्य ववर्ध्या निन्नर्तावादि युयवर्ध्या

तिवार्त्तिकार्थस्यार्थः अतएवोद्दिष्टोवदितयस्यनयलंतवा
 क्रिताः अपवर्जपवसुर्द्धातिषिकतयाशककलः पतदय्यय
 शरीरयपित्यागादिः फलमय्ययननागयधंसादितदसतिम
 सव्यावहनयास्यिनादावहितनिवृत्तिनवययोजनमाह्या
 निष्पामास्यार्कवयसातातावन्मसुह्यादिः सार्धमामयवा
 यानित्यः सप्तः सत्तापहितत्वावर्जकपत्तादित्यादिः कलंजातमस्यस

वितंमयमानउत्तरयंमवतायति। अथति। कायलाउपलयासर्वएवायुयनविप्रतदाउ
 लकलं। अथोपिअक्रयवतावादिः यवृत्तिनय्याहिंसादिः यवृत्तिनय्याहिंसादिः यवृत्तिनय्याहिंसादिः
 नयां। संशयस्यज्ञानत्वात्सङ्गपतानसतवतीति तमुल्लंघ्यातिदशातिपवंपयाज्जातति। तवाहि
 नापिकस्यिदतावन्नयः। तवाहिसुषुप्रावस्वामयवर्जह्यात्रयिष्यति। सिद्धात्रोपिननाल्यादिय
 आदिः स्वानावसति। अवयवतक्कनिसंयवादजल्यवित्तुससहदापवाहिलातासादिविकः य
 हदापवा। नियहला। नयविप्रतिपत्तिविकः सहाअप्रतिपत्तिविकः असहाअप्रतिपत्तिविकः सहाअप्रतिपत्तिविकः

कंपवन्नवतत्राहनीयमिति। ननुतायोअमहेदकधनवात्रापिना
 त्वासा। नित्यवतायनायस्य। ननुसुत्रयावस्यावयवार्थ्याविन्यासु
 दीताविषयागमात्रनिशकनत्वात्तायशस्यो। अमंनवादवांसं
 निर्देशंसमादाससंशयविवर्जवचनंदस्यया। तत्रापिसंशया
 यलावशानिदिवचनमवा। तस्यापिपयस्यननिपयकादा
 अवर्जवचनसमानार्थनसंख्यावचननयतिपादितमा। अ।

धीत्यतआहोद्वितीयेतुकल्येयानमाविकलति। सुत्रस्यप्रयंवतायर्थतिस्यताह्यर्थमिति। नासां
 नित्यनानेवतत्रात्यस्यस्फा। नतत्वात्॥ इदंस्वयमाहतात्यर्थातिवनायति। पुनः॥ द्विष्य
 तवाता। षष्ठीसमाससति। संताविततयुतायापलकलघना॥ इतिहीत्यादिहिल्यर्थातनार्थ
 नांयस्यननिपयकात्तामवस्यामयवर्जकत्वमिति। ताल्यर्थादृष्टान्त्रयिविषयलकलक
 हपलसंयतिपत्तिः ययोजनं। पवंसिद्धानानामपिस्यययोजनियनस्यत्रापिकत्वमवात
 वयवानांउपययोकस्मिनवाक्याव्यतिपादयितवा। मिधः सा। यहला। तवाविषयन

अत्रेति॥ परमपरविकरुहयोरतिवना। नतिवनयोः पारमाविकवचनसतवाततकनरदवपानमाविकमित्यतआह

१४
 शसंयथा पितृमर्षमतिदधतामवति। वहुवचनयमोजनं
 जातिनिग्रहस्तानि विप्रोऽत्र निर्दिष्टानां स्त्रियल्लेख्य
 यमसीत्यत्र आह। कान् कार्ष्णः यमन किमेति। अर्थशब्दः यम
 वसुल्लेख्यमन किमात्रा अविबद्धा किमर्थमित्यत्र आह। कान्
 वसुना सीत्यत्र आह। मद्यपीति। अत्रावा दसति। शिष्येष्वा
 मवादीति। तस्या स्वतंत्रत्वात् यमालादप्यागम्यत इति किंके

हित्वा सोऽस्य विवहुवचनस्य धात्रा निप्रत्ययकृत्यतिप्रदनात् कवता ह्यर्थः। तदा
 वचनं विग्रहः। सामान्यमात्रस्थिवयमोजकत्वादिति तावत्। कान् कार्ष्णार्थं यत्त्वा तनतया विव
 न किमावचनान्न कचित् ह्यस्य तत्र आह। यडाह। शानति। कान् कालाम विवद्धा ह्यत्यन्तावति
 कप्रहलानति। ननु कान् कालाम विवद्धा शिष्यल्लेख्यतदास्याद्यदितत्र कान् कंसंतवितानद
 श्या। मसीवानर्थिकानिः यमोजना। अत्रातिप्रकृतदनुययानिः। पिकादशित्वीजमनिधा
 नसंगतमित्यत्र आह। तावस्येति। न यमालादिमात्रमुच्यते। तत्र साधनाच्चनार्थात् नंतव

वध्यर्वस्यसंवन्धस्यानुपपत्तेः०५

मितियनस्य रथाहतमिति अतपकदशिनं किं विडुद्वीपयति। अ
 तत्वग्रहणं कृतमित्यर्थः। दृष्टान्तमसिद्धं मत्वा साधयति। यावत्
 क्लृप्तं न शक्नोति वा सावकावहायगतः सर्ववादि। सिद्धत्वात्। य
 मत्तं गति। मवावज्ञानात् यत्तिस्त्वयल्लेख्यता। किनाना।
 किनात्यर्थं न हिनतदस्मात् सिद्धातीत्यत्र आह। पतडकं तवती
 प्यादादने न कुर्वति। तमत्वज्ञानमत्रापि लापि ह्यतिः। अथ

नंदेपीति। अनो सोऽपि तत्र ये लख्यतः यती संतां। यमालादय इत्येतदर्थं अनतिविकार्यमाय
 । हित्वेकत्वापि। यावत्तान् गतिवस्तुगत्याः समानायागक्रमत्वं मन्थमानादात्तावमय
 च्चवस्तुनिप्रत्ययकापि यावत्तानासीति मन्थान्तमन्तमवशिष्यत इत्याशयवानाह। कलंत
 यितविग्रहितत्वमिव। सहका विलक्षणादाय विवहीदियादि। ननु ह्यतिः। अथ स ह्यल
 ति। अहमवतिः। अथ स मतिः। अथ फलत्वेति। शिष्यः। अथ बाह्यादिप्रामाण्यविश
 मसिद्धविति तावत्। अथामालिकं दर्शनानावादि। दर्शनफलिका न्नयं यमाला किंच न ददा

centimeter 5

10

15

20

25

30

माथिह्यानेनतलज्ञानं विवक्षितं तावद्युक्त्यानुआत्यत्रिकपद
 स्थितिपतनादिवाक्यविनाशः यत्रिहृतः अर्थपदानीतिताव
 यत्कानंयकावसंसावसवावसवसुतत्वादायीद्विष्णुसति
 ननतायगतस्ययुक्तानशयस्ययुक्त्याव्यतिहितः यथ
 यथुक्त्यादनयायाववतमाहीयमात्रिकीविद्याननादिद्य
 सुतामाननननननिर्विषयतयाविद्येदनस्याताविषयानन

समतिव्याहारादयवर्जस्यवर्षः तलज्ञानपदस्ययुक्त्यानुसंदहमयनयानवाह। तस्ययमाल
 गतस्यत्वयथातविद्यतीति यदुक्तं तदाह। युक्त्यावस्थानानीति। तात्यर्थमित्यव्यतिक्तस्य।
 यद्यथासिमतमवातथापिनिउपयतिकरुत्वतावः स्यादित्यतआह। यत्कानंयायावः तद
 वावसुसंशयादितिः युक्त्यावस्थानानीतिवदतासाकापलिवदर्थितः। तादतुक्तं सवति। या
 तासवसंशयाद्योगायांगंयुक्त्यादाननिवचुक्त्यादितातवतीततास्याः संशयादयोविषय
 वतमावाविद्याननमवति। अत्रिवाशंकता नववायमिति। नह्यथाविद्याः स्वसमर्थय

५४

नाथस्येयथापिहउपयः यवसतीत्यतः तबिवाहासमसेति। तद
 दकुसतस्यपमस्यवक्षिततस्यवर्षः। ननुनाविउक्तमवास्थित
 वमाह। आस्थितमित्यविनावात। नवितनयुक्तमित्यतआह।
 विति। तदहातहायकापलअवर्तः कथितं। वार्तिकः कावेला
 यवहासादर्शनात्। तथापिताजामात्रयिकचित्तयुक्त्यातत
 वावयविक्रिदपवयमालनविनाशः सवावयवयकलसुटा

यंवात्रिकावर्षः स्यायमेवंसुतसमस्ययमालाभकपलाभयतसंसादियत्रियत्रयुक्तस्यतिवा
 लंयनास्थितस्यायविउक्तताविउक्तस्यायस्थितत्वात्। अतपवनाविनासावायानत्यासक
 यंवावयावति। आयसुलफलमोनकविषयत्ववसुतः। तथाविनावसतिनिर्वहति। नाथ
 रूपिपवविवृतमित्यवर्षः। यद्यप्यमिश्रः ताजाजातिविशेषवचनः स्यात्ताकादिअग्नि
 दत्तियायेलयमालनासागासिद्धमाहदित्याशयवानाह। अग्निवदवतीति। ननुविउ
 तनपवतिकिमर्थयमः कः पुनरित्यतआह। इदमवति। ततपवतुपवमासस्यनव

तदनुमानमात्रासमिति। अथ हर्षमिति। अथ नवप्र
वा विनासावसहाकचवावसासहासतविश्रवसासहसं
क्रियादिशंका न निवृत्तकायति। अथ दंतप्रदमिति। अथ नना
यमसितत्रायेततसावनासिमतमसीह्यतावमात्रलस्य।
लंवातिवापायकवर्मत्वविशहलितदसावात। अथ पिवाकसं
शद्युवापानुवितावस्यवितावर्हतिप्रवृत्तकावर्गः। अनुमा।

यसम्यग्नामावदंसाद्यसिद्धिसंगादिति। अथ शंकाताश्चेति। ननु यदि न्ययवसम्यग्वि
वातस्य आहवावसासमिति। अथ वर्मत्वस्वीकृतानिकात्रिकल्युत्पादकं नमता नवसं
कायलपक्षस्यापि साधनवतः साधवर्मवत्ताप्रतीतिः सर्वसंहायः। अथ नवप्रदंसा
तापप्रवृत्तिवाच्यकावः प्रहियनवावयिषं वक्ष्यते। नवावस्यत्वात्। अथ लक्षणा
तवः तत्रतयापवाच्यत्रावगतत्वात्। अथ विद्यमानत्वात्। अनुमानमात्रासतां गतं वातिवा
नाविषये प्रयोगरुतिप्रवृत्तकावर्गः। अनुमानाविषयप्रयोगरुतिप्रवृत्तकावर्गः।

शसिमतमयकवर्मत्वमवस्थुष्टमयकस्थिवा अनुमाना वि
ह्यनुमानाविकापिवद्यतीति। अथ कना किमता दद्येवमि
नयत्यक्षस्याकासादक्षितः। अथ सविद्यदितितर्कस्थना।
कृतकः ससत्त्वः अनुसृष्टतिसावायसंहायानसंतवत्येव।
माश्रयायः कृतकस्य ननाकायलस्यापि उद्घोषविव
शप्रताज्ञात्वात्। अथ विषयसम्यग्नामवर्गः। अथ वामितरुह्य।

यद्यत्वात्। अताश्चाद्याविद्यासुमिमावचमति। वसतिहोति। अतिप्रसंगादतिव्याप्तः
त्यत आह। सचिन्ता। अथ नमिकायाविषयकवातिवाच्यता। सायमिहानामाश्रय
स्यावतिफलस्य तस्य निश्चयस्य। ननु कृतकस्य तज्ज्ञात्वात् विषयविवर्तमानत्वात्।
अथ विस्तृतचित्तस्मिन्नितगां नहि यद्यत्र नयविस्तृततस्य तद्विषयतया नवप्रदंसा
वर्तपवानुविशेषाकायलस्यापि उद्घोषविवर्तमानत्वात्। अथ विद्यमानत्वात्। अनुमानमात्रासतां गतं वातिवा
वर्गः। अथ सामायाकायलपि तज्ज्ञावद्विनः किमित्यवकाशादिया आवतायुविद्यादा

अथ यनमुनयोपाधिकरुयथमिवासाह।

त्वव्याप्तिवैकल्यामिह्यत आह नहीति न हि सामान्या का
 अशुभादशनात् न च वक्तव्यं स प वा ह्यः युष्मिन्वा दत्याधि
 नाशकथानस्य मया पिसर्वात्तमानात्कदरुयवर्गः सम
 वकाशः समसीति ह दयं तद्विदपवादि साख्यवादिता न
 यातयवित्तववा तत्राद्यं तावत्तद्वयति नति यवृत्तान
 यनः कविघातीत्याशयः ननु यदि यद्विचयिवा नः सानाहा

॥ ३ ॥

त्वलया प्रौढमा लायां प्रत्यक्षवाक्यताया गवतजो अवयविप्रविद्यागेका विडये पत्रिपत्रि
 नकविहृष्टापवति तपि पत्रिवाद्याः पवंवहृष्टाहृष्टाया प्रियहीतया अहृष्टप्रयतिवा
 वयनः यदंशुक्लाखितिसन्निता सुकमानमाह नतावदिति न हि व्यास्यवादिवातिवा
 निकान्निकलमस्त्रियाशयवानाशंकता प्रत्यक्षेण तिरुहृष्टा प्रियवादिः यदंशुक्ला
 मानाप्रतिना ववाद्यावा यवादिपवक्तुः तद्यतिना ववृत्तिविपरीतप्रत्यक्षं ननु कानाति का
 यरुतिकस्या मंदं हृष्टतयाह अशुभति न यदंशुक्लामपनिप्रयप्रत्यक्षेण तिवा नः सानाहा

हः न ह्यसि संतवः संदिग्धसाधवर्माधर्मा तद्विपहेल निलोत
 तीत्याशकता प्रत्यक्षेण तिरुनिनाकताति तद्विती यवाहिसा
 त्विततदादायनसाधमपिन निवर्तिततदयि निवृत्तान्नमयह
 ति ननु यदि नामानुमान निवृत्तिः पूर्वमयकवमालंया सिवा
 वमले न ह्यत आह पवचति यावद्विप्रत्यक्षविना विना न
 मुयजीवतः तिनचहृष्टितमनुमानं किमाह्या न हि मृतामा

॥ ३ ॥

स्थिति सशुद्धदयं यतिवृत्तिवैदिनियवर्गः प्रत्यक्षेण यदंशुक्लाय पत्रिवाद्यतिवा तातविषय
 यविपरीतप्रवृत्तिनिवसाधनिवृत्तिप्रवा विपरीतप्रमालयवृत्तावपि यदि सावनं न निव
 लरुतिपतिनया तिवा नावकाश इत्यवर्गः सिद्धमर्थवा त्रिकसमप्रयति तदिदमुक्तमि
 नावाउहावयितुं न शक्यस्य वातडनपकालं तावशंक्यपवा ततसा विवसां कृतमयकृतवि
 मानं न हृष्टाति तावद्यातिवा नाद्यवकाशो नास्त्येव ततः सावकाशा योतो यदंशुक्ला विवाव
 यतइति सिद्धान्तसंक्षेपः ननु स्यावलः शृष्टाख्यवंकवालः कवृष्टासत्त्वमतिप्रयाता
 विपरीतप्रमालप्रवृत्तिनेव सावननिवृत्तिः अशुभा २

६२ नाथमात्रात्तद्विद्यादित्येवमात्रं नवमवादिधनं
 तत्राह नाना मिति श्रवणं निशादित्यत्रा माला गावप
 आह अविनाशहीति नाना ममादववमादि निश्चयो अवि
 यथा कथा यविलयन विमिश्रयणी लामा वा नः यादशिक
 आह नाना विवकादि किं आश्नाय सला अविगीतवदा
 नुमीयत रुह्यत आह नाना विति यद्यपि श्रुत पवनदा

प्रतिपादनाय नाना सुवितायां यत्तवतीत्यर्थः ननु यदर्थित मागमं दृष्ट्वा पि कुतः प्रकृतीत्य
 आगमं नाना मया माल्या दित्यर्थः कुतः पुनरस्य निर्दलस्य कया लसि वा सिमानस्य त
 त्वविगीता तच्च वहादादिसवास्माकमस्मि नववायमा सार्वत्रिका व्यवहायः यमालं
 त्वमिमित्याशंसादाहृतम दाहिलात्याना मिवति उपहासवीरुमाहा कृतिस्मृतीति
 नुवाह्यवहायत्वात् अस्मिन्नात्रादिवदित्ययोगः अथ स्यो हउति वा स्याः कृताना
 पावतः तवापि निर्मलत्व संका कलंकितत्वेन अनुष्ठान पर्यन्ततां नया पाद ता मलात्

मानी येन मवसावीय रुह्यर्थः नाना दानु मानसलं किं मि
 ति नववायं यावति विवादसावने वाचः याह्ला मा मयाद
 गमया माल्यमननु यगम्य श्रममनु यगम्य मिति त्वादय
 यसमावया विना वसास्यवत कवमसावा दित्यत्र आह
 हलता विना नाना वसास्यय सिद्धार्थं स्यायक सिद्धार्थं वा
 सति द्विवचनं धर्मि सावकन वा वितमुदाहरति पवमि

त्यर्थः किमुक्तं तवति सुवीत्यानि ननु उक्तं पविहयवाह अपि वाता अथ वसी विद्वद्वादि
 सुसुचित सुतयवा दिसिद्धमा अतस्तदवहसा न विद्यत इति यावता तस्या विश्वचित्तेन
 ह्यति अन्विता सतः अस्मद्व्यर्थः अतिसविमाह नाना विति ननु एकस्मिन्नुमाने
 अयमसि संविदिति नहि सर्वप्रवृत्तिनयादवतदववायात् अनियमय संगोदत उक्तं
 तदप्येकमित्यर्थः यायक सावकन वा वितमुदाहरति यत्वा क्रमिति ज्ञानाकाशलीक
 ति स्वसावकन वा वितमुदाहरति यत्वा क्रमिति ज्ञानाकाशलीक

कि३

६३ आग्नानिकाय तावत्तावदिति इत्यर्थं न ह्यत्र कार्यकारण
तादादिह्यतः तावत्तावदिति। समस्तत्राया ययतिः सामर्थ्यं
लकवास्यातः तस्मात्तवस्तुतुल्यवलाया विबुद्धायाः समा-
विद्यतआह नहीति। एवमततः वस्तुतः सत्यतियक्तानां सि-
धत्विनापनिवद्धा मुनिनिर्णयः। एतदिव वार्तिकमुत्तेन।
माविशदर्शनात्। यथा श्रुतं वार्तिकमसंगतमिह्यतआह।

नावपविकयतिसक्तावसिद्यतीति। कतर्हि असमाविशो यदतिसंवादाह शमाविना।
समाविशयकि अवस्यमन्नतपकनवस्याश्रयतपह्यातवितयमश्रवातदकं वस्तुतया
विशानासि। समाविश्याश्रयनवास्वीतुल्यवलातस्यैव। तं किमिदानीं सत्यतियक्तानां
। किंल गृह्यमालविशिष्टावस्थायां यमाश्रयादकल्पयत्यवयति किं याता अतः सपवाद।
दर्शयति। कस्मात्तु न प्रिति अनुमानया उक्तं यथा न वयं यतिनिकसम्यग्नायापयिसा-
हति। अवावितविषयलसहयकादीमापिसमाविशानासि। ततस्तस्योनकस्वितु

मानस्य विशेषतः स्यात्। अतस्तद्वयथा। तदा तलो यल कलं
। तद्वयल गृहीतं यल कलं ननु मानस्य वावकमिह्यात। अनुमा-
नवानायासि। यमाह। यल कलं यतीति। यिह्यासि। यि
यमनस्य वा। यिहं सदनमानमा कलं दत्यवा। य। यल कलं
द्विती। तदततनायाहीना विकवलत्वा। अनुमानस्य सयमन-
नुशकता। अविश्यात। तदतदनया लल्यलमानवाय

। ननु यथा गृह्यमालविशिष्टावस्थायां यमाश्रयात् ततः कवायवावकतावः। अवावि-
नमथोवमिह्याता। तयावयवस्य निवृत्तयोपयि अनुमानयो वायवावकतावासीत्याश-
यमाह। उल्यवलोहीति। यल कलं नानुमानस्याश्रया सिद्धनश्रया सिद्धीयतीकता। किंल
हिलानश्रया सिद्धनयत्यकिना उल्यलानुमानमनाया विकतयानश्रया सिद्धमय्याल-
श्रया सिद्धमयिसतप्रत्यनुमानस्याश्रया सिद्धीयतीकता। नह्यनश्रया सिद्धताननवायि-
या सिद्धनाश्रया सिद्धवायता मिति। यक्तमातस्याश्रया सिद्धलेनिवृद्धयितत्वात्। मचय।

0

न्यासासासपवविवेकेयकनमित्यत आह। न्यासासाससतिसस
 तत्कानलतया न्यासाह विषयति यत्तिमाह। यत्तिपाकृति। यत्ती
 घपिपत्रपकहृषलेनापिषयोजननवितंडायाः सप्रसोज
 लमयितुं ना विकृति। तदावितलिकएवनस्यात। तवाप्या
 स्थवयवृत्तिश्रुक्रियाशम॥ ननुनास्येवास्मिन्ः किंचिदपिन
 त्यतदपिननुवाता। तस्मात्किमननासडहावनत्युतआहाना

त्रिकनादिति। तदननविचारविषयोविविच्यदर्शितः॥ यत्तीकायुर्वच्यं संशयं दर्शयितुं
 कायाः यत्तीजनमाह। तत्रयदीति। युर्वच्यः तत्रकिंचिदिति। सिद्धान्तः यत्तीसावनमिष्य
 नत्वं सिचति। नमर्षमविकृत्ययवर्तततत्युयाजनमिति वचनाना। यदिनुपयवकृष
 तादवस्यसं किंचिदयानविगकृता नस्यादतः पा निमायादयिस्वयकृषिहिमनिचकान
 सुयगकृता। अत्रतानप्रर्षस्येवास्तुयगमात्तदसुयगामनु किंचिदपिनासुयगकृता
 सिक्काहीति। मायमिकादिः। अननंहिपयवकानासुयगम्यातानयुनः यत्तीजनन

5

46
 त्रययुक्तः यवर्ततइति। तवाहिनदंऊगदस्तिवायमासुत्वातानापिना सिचतीयमानत्वात्
 नापिसदसहृषं विनाकतानायाचनयवृत्तिविनामादवय
 यतीतस्यदस्ययगतुः स्यादिति मताउजा निग्रहस्त्वनानय
 इति। यत्तीतवायुगमविषयत्वादवनयकः। तस्याः काया
 कृषाद्वनसिद्धान्ताविवेकितइत्यर्थः। असिद्धविजडादि
 त्यतिव्याप्तिः। आगमादिविषयस्यापि। यत्तीग्रहलगावन

त्रययुक्तः यवर्ततइति। तवाहिनदंऊगदस्तिवायमासुत्वातानापिना सिचतीयमानत्वात्
 यतीतस्यति। ननुनदिवदवयव्यतितादवास्तुयगकृति तवा सति यत्तिवा दिवचना वंश
 तीतस्यदज्ञानं निग्रहस्त्वनमित्यस्यातमित्यत आह। यत्तिपात्रिपुयगमसहृषं वितं कित।
 तादित्यत आह। यद्यपीति। तन्नात्रतीयकत्वादसुयगमनात्रतीयकत्वात्तस्यात्ता। गाय
 दात्तावायुक्तसावनविषयइति। यत्तीः अहसात्रस्यापि सावनविकलादिः यत्तीः तादि
 स्यहसात्रत्वादित्यस्यापि। ननुतवायत्तियापि सविषयत आह। अत्रति। ससुयवति

centimeter 5

10

15

20

25

30

0

६८ कनीयापतववलाभितवान्शलेस्मययुगमनदस्रवांयदि
 वायापवसहताःशंकनीयाजिनाकनीयस्याक्रयुष्माअता
 मुबभंयनसीकृतंशंकतानवप्रवृत्तिनिशकनातिसमवेति
 हकाशीसर्वदासर्वसंस्काराद्वाविसर्वस्मृतिप्रसंगातानाधि
 तातस्मात्तद्वद्वनप्रतिसक्नानमवसमयस्मृतिहउसंस्का
 सःपदतावनयतिसंविद्याः॥अथसम्यहानस्मृत्यास्ति

नुवर्त्तानांनिवृत्तिसाध्यादवतानिपत्रनापवाउतवाभदाविनस्यदविनस्यदवस्तुप्रयाया
 नयुवगाशंकितःदीकाकृताकात्रलसमुच्चयवसातविषयसमुच्चयवतःप्रत्यक्षस्यसुप्रस
 यद्यपिसहकारिणातादयनःसंस्काराद्वाविनामनाश्रितवायिनयःकश्चित्तथ्यवस
 शंकितविशिष्टलक्ष्मणलदिकदशवलाभितवस्तसंस्कारस्यसहकारीतवास्यतियसंगा
 नसहकारीत्ययुगनयानवाचिकयदाहनायिविविविज्ञाननविषयोक्रतावल्लभ
 कृताअनुतवावकाशस्त्यर्थायकृताउत्पन्नवलाभितवस्तुत्थादःतत्संस्कारपदयतिसे

७

अनयोउद्यद्यमानतात्यकःकालःअथतयोउत्थादःसपवपद
 प्रत्यक्षस्यविनस्यात्रत्यकःकालःअथसमयस्मरणस्यात्थाद
 कमित्याहाअवपवतिनत्रिकयद्युकेनविविचयत्ययपसा
 मादिअकिवस्वीकर्तव्यतथाहपवाचतिअनुत्तहियति
 वस्तस्यअनुत्तततयानाअपदयतिसक्नानसत्तवः॥नवानुस
 ॥मुष्टकंयदायथायानःसत्तवानकायलमिति।तउपधिक

यतिसंवनोत्थादासासमयसंस्काराद्वावःसम्यक्स्मरणस्यउद्यद्यमानतासंस्कारादिविव
 ॥विविचयत्ययस्यविनाशः॥यदाउसंस्कारस्यविनस्यात्रत्यकःकालः॥नचितदशाद्वि
 नसंस्कारासाविद्यतिकविद्यतिवसमयस्मृतिप्रसंगाविनाशःअथवायिस्मृतिप्रसंगाद्विना
 सवीयतिननुययमतपवातवाच्यवस्तुवलाभितवस्तुत्थादःतत्संस्कारपदयतिसे
 वाउसंस्कारनयोत्ककालताकार्यकायलतावातातस्मान्नदननयामवपदत्वाउसक्नानमिति
 स्मृत्युत्थात्तुकायलमितिअथकायलादीत्यत्राधिदिशादनतवास्मरणविविक्तमाय

centimeter 5

10

15

20

25

30

1

षड्वत्सरास्यस्योक्तनखतवति। निः। अथसेनयस्योक्तनययो
 हनुवचनमनुमानप्रतिपादकयसामुद्यमाललिंगप्रतिपाद
 १० यसामुद्यमाललिंगविषयस्यतितावः॥ ननुसादवदृश्यमान।
 । अथिउसम्बन्धस्मृतिसहकायीतिपसामुद्यमाललिंगमित्या
 सामुद्यमाललिंगप्रतिपादकमित्यर्थः॥ आख्यानंयथावत
 पादकमित्यर्थः॥ लिंगयसामर्थ्यावदनुमानंतस्यवयात्रि।

ऊनवां न खजातातवतीरुर्धः॥ कृतः आगमावस्येति। निरुदत्तात। यसिद्धत्वादित्यर्थः॥ तस्य
 कदादिस्थातातदाविषयतयाअनुमाननपसामुद्यमाललिंगानांउगृहीतया। नवतस्य
 लिंगाहनुवचनस्यविषयः॥ तद्वानुमितित्तावकमित्यतआह। नवल्लिंगदर्शनमात्रमिति।
 र्धः॥ तदिदमुक्तंनस्मानल्लिंगप्रतिपादकमिति। द्वितीयदर्शनविषयलिंगप्रतिपादकंनय
 वदस्युदत्तत्वाद्यथावनाह। पतुक्तंनयतीति। पवंचतस्यप्रतिपादकस्यातद्विषयप्रति
 स्मृतिसहकायिताअनुमितोद्वितीयलिंगदर्शनस्याविद्यामिस्मृतिसहकायितायसामर्थ्या
 × मनुमानप्रतिपादक ४ × दृश्यमाननिरुमावमिति ॥ ३

2

नजननपविशुतस्योपयिसम्बन्धस्मृतिसहकायितासम्पादनु
 नुस्यफलमित्यतआह। पवंचति। ननुयत्कविषयस्यस्म
 र्धयत्कविषयाहृष्टान्नसवायुदाहलकालस्मृत्यात्र।
 वीरुंअथिउसमानयायात्रवमयीत्याह। पुनउपदर्शना।
 तद्वचनमयीति। अथनमयिवीरुमाह। मलस्यतति। ननुय
 थिनिगमनयियमालनिवाणास्यवतमायिकार्यसिवाया।

मानत्वंततसद्विषयस्य॥ लिंगस्यायिततस्यउगृहीतस्यतद्वचनस्याधीत्यर्थः॥ किमस्यायवा
 तितःपुनउपदर्शनादिति वक्रावकाशश्चिन्तनमतिहितमित्यतआह। यत्रिति॥ यद्यपि
 दपवयायिषयतुल्यतावतातद्विवाकमित्यर्थः॥ नकवलंयत्कलसद्विकविषयतुल्यवाच
 तयुनःस्मात्पलातायत्कमयिद्विषयतयत्रियत्रिययात्रिविषयतस्याहृष्टान्नसमानयति।
 वाशद्वतदर्शयाउपनयवात्राधिनामितकवमाहयथा। तस्यतस्याह। उपनयादीत्याय
 लायविवक्षितानवतत्रववषयविज्ञातीयंयमालममीत्यतस्यआख्यानातापूर्वमवयवम।

0

centimeter 5 10 15 20 25 30

०

लापयादनायसमप्रथमालविनिवशमाह।साधमिति।सु
 जनवात्रात्रिवानसंतवतीत्यतआह।अथा।नायः।ति।सामर्थ्य
 वमः।कारलत्वलकलः।तदाननकिंयनः।सामर्थ्यमिति।युक्तो
 मर्थशान्नहहविवहितत्यर्थः।तदवंप्रयाः।समवायसा
 यकातगावावितरुनप्रयावावितरुलित्यादि।अतउक्तंविन
 मिद्युतस्यकारयसामवकल्यमाभीत्यादि।अतउक्तंपकय

लसमवायादोपचारिकः।समवायातविद्यतोत्यतउक्तंयमालानां।विता।अथा।नाया।वानव
 सतिसहकारितयाअन्यदप्यकतानत्वप्यकिंवसामर्थ्यमित्यनिययवानाह।सामर्थ्यं।होति।
 तिसंविदर्थितः।उत्तरानिसमर्थिमाह।रुहलितिसामर्थ्याकार्योः।यस्यप्रया।प्रयाकोकिंव
 मर्थ्यायाः।प्रदर्शनयलंदर्शयति।तदप्रति।ययोरुना।तदप्रयाकाकाविनाहवाक्यकलनामि
 धमानिति।आकाकायामप्रिययोरुना।तकलवाक्यकलनामि।यथा।स्थानान्नसदनकाला
 त्याऊनमिति।तदाननार्थकत्वादकवाक्यसाकोचविद्विनागस्यादिति।मिनीयवाक्यक

७

ललकलमसिमतां।ननुअदिविद्यतिप्रत्येवाक्येनिवयसो।वाव
 दनवाक्यतयाह।अद्यपीति।अनन्यथा।सिद्धयत्यक्राममना
 ।अत्रनायिकयावयत्यतिप्रवपवा।विशिष्यति।यादकल
 माययत्ना।प्रविशिष्यः।करुत्यतउक्तं।वमविशिष्यावमोवा
 विवहित्वा।संयुक्तमिति।ननुयमालात्रपत्वयितर्कस्य
 तआह।यमालाप्रदिनहोति।हृष्टहि।सामान्यशान्ननायिकेति

यितुंशक्यत।अथवाक्यतदार्थवाविद्यतिप्रत्येमानः।कानापायेन।वावनीयः।वाक्यात्रानल
 गावना।नियामित्यदमित्यर्थः।कल्याणवादविशिष्यः।तस्यप्रयोजनं।विविधति।प्रविश
 मिति।वदतानतह्यवस्थाप्रयत्नं।विवृततत्रतलविशिष्यः।तस्यप्रतिपत्तिव्यवस्थातद्विबुद्ध
 क्वाहिसावनविशिष्यावमोसाकातयतीयता।साधनप्रवमविशिष्यसुतहामुत्तयमाय
 यमालाप्रदिनसग्रहपवा।सामान्यतविशिष्यसकलनाततकिमित्याह।यमालात्रपमित्य
 विदसंग्रहः।कृतस्येकावलादित्यसिंविः।अतपवयमालात्रपलशकायांसंशुभोतास्यावि

centimeter 5 10 15 20 25 30

५२

11

पुत्रादेवतेन पुत्रेणैव वर्तमानं प्रमाणानु कूलवेनावस्थानेप्रदाह। पत्न्यः केनच नैतिनि-अनुकूलनेन हि दुष्टयोराम रूपणाविषये यन्निर्गच्छति। अनुकूलमिति मयापासीकोति। नदिषयप्रमाणात्तु सत्येन तर्कीत्यापि नदिषयप्रमेयि जातिशङ्कानिरासकोति। नरेति। पावनं प्रोक्तविपर्येषपत्रं जनेभ्यः सर्वे। अतोप
रियन्नेव स्वविषयका राप्यस्वप्रमाणापन्निरासहे। अस्ति हीति। न प्रसंगेन न प्रसंगमीनो हेतुर्विनासिद्धिस्त्यादिष्वर्थः। ननु न नि-
पद्यते देवदृश्यन-उपनिनिगातरूपन-आह। नेन वक्षेति। तस्मात्प्राप्तविषयवादीनां कीस्यात्वात्प्रमाणादर्थितं नेन नु शायमानं प्रमाणं प्रवर्त-

पुत्रादेवतेष्वयमेव तर्जाने प्रमाणं तु कूलवेत्ता वस्त्वनेष्टाह। पनरः केनच नैति। अनुज्ञानेन हि पुत्रायाम रूपमाविशेष्यन्ति सर्वः। अनुज्ञातिमयापासीकरोति। नदिष्यप्रमाणातुकू स्येन वर्कस्यापि नदिष्यप्रमिति। अतिमशंकनिगकोति। नरेति। पावनं म्रणविपर्ययपवनं जनेत्यर्थः। अतो
रायनेव स्वविषयदा रायस्य प्रमाणां निगबहे। अस्ति हीति। ननु संज्ञेन प्रमथमीनो हेतुर्विना सिद्धत्वादियर्थः। ननु नृणां विषये देवदृश्यन इति निगतरूपन आह। नेन बहेति। तस्मात् प्राप्तिश्च तां प्राप्तीत्याद्या सांप्रमाणां दर्शितं नेन नु शयमानं प्रमाणं च

10

15

20

25

30

०

ति वधमाधमासिद्धिः वधमाधमलक्षणविचित्रप्रसाधनाभाव
 दोनामवनिमित्तत्वनिवृत्त्ययधमातकाद्योत्थितिसंगः
 १४ सावनलकद्वयत्वयिसंप्रदायः पतिमक्तिः यद्वधमा
 यतिप्रत्यासिमतं विशेषसाधयतीत्यर्थः ननु जात्या किमु
 ति ननु निर्लयाद्यादानयद्योक्तवक्तव्यनिर्लीतयद्याजा
 त्वविवक्षितरूपः स्वसिद्धाच्चात्रयसाधनं ह्यलं वाह

द्योनयतिपकद्वयतत्राहायमालमुक्तेति निमित्तस्याविचित्ररूपानां अविचित्रयसंगः यागा
 निमित्तस्य नित्यत्वे कार्यस्य सदातनत्वसंगः अनिकद्वयत्वस्य दत्तसावनलत्वसंगः
 तामुपजीवयवृत्तिरनुगृह्यमाणं सामान्यव्याप्तिवलयवृत्तं विचित्रानुमानं विषयविशेष
 फलं निर्लयाद्यानां स्यात्वायनकालविशेषयुक्ता कदाचन निर्लयाद्यानां स्यात्वायमाह स्यादिति
 नस्य तर्कस्य पुनरावृत्तिरिति नात्यर्थमित्यत आह संकलयति सफलं नयति तयो न विनाता
 उचितिसमाधयप्रसाधनद्योर्धवासत्वा ननु यद्यपि सर्वत्र जात्यनिर्लयावशान्नत्वमवना

७

सिद्धिः कविदनिर्लयाद्यिद्वयसाधनः कथाविकेदात्तातवा
 वाक्कुर्वन्त्यति नवसर्ववादस्याभिः निर्लयाद्यवादयत्ना
 तात्रालिखेता सावविदमानयोस्तत्त्ववृत्तयुतया तमु
 दिष्ट्यतयोः साधनह्यलययोगसंदर्भादिति पवंच
 यमाह तदयमर्थः तवतुनामकवित्तुल्यातावयिता
 तितस्मादयतननिर्लयावशान्नत्वानिति निर्लयावशा

यिप्रवनिर्लयावशान्नत्वमसिनततो जल्यद्वयं तत्राविकवलनिर्लयावशान्नत्वेन वादिद्य
 त्वात् फलस्यापि याद्येयाद्यायकत्वादित्यत आह वादहीति निर्लयावशान्नताहितस्याप्य
 दिष्ट्यप्रवृत्तिः तदिदमुक्तं तत्त्ववृत्तिसौर्वादिअविकारादिति तदयमर्थः तत्त्वनिर्लयाद्य
 नायाभिर्जायति यसंगः जल्यः पुनः कीदृशरूपत आह जल्यत्विति पुत्रप्रशकीयुद्
 त्वनिर्लयाद्यपि नाशा उद्दिष्टो न नश्यदयः स्वशक्तिप्रशक्तिव्यापनमात्रमुद्दिष्ट्यभि
 नां सियाद्यल्यर्थः ननु जल्यवित्तुद्योर्धवादविशेषत्वे कथं सामान्यविशेषयोः यतिम

०

centimeter 5

10

15

20

25

30

व्यासमतिव्याह्वः कथंचनस्य विवृद्धयोः सामान्यवि
 रितिस्थितिः पूर्ववादव्याख्यावशात्तदहमुत्तरादिस्य वि
 जिगीषया अथ विजिगीषया विहायितो वादकाल्या
 यद्यपि विहायितो वादकाल्या विनासात्तानि सिद्धांतियुक्तं
 नुत्तययुक्तत्वात्तथापि विहायितो वादकाल्या विनासात्तानि सिद्धांतियुक्तं
 वादितं ह्युत्तरं न विवृद्धितमिव तात्किं मथ्यते न कदि

शिष्टतात्परीत्यत आह। विशेषोक्त इति। अथ नमपि तदहमुत्तरमाह वादात ऊह्य विवृद्धयो
 व्यासिसम्वदुक्तं न दपि कथा अथ नमपीति। योति वादकाल्याः यवकात्ता तावकथादि
 पनस्यता वावकिन्न ह्यर्थः इधमिमुमि कदि शिवा व्यातंत अतन व्यावृद्ध्या
 सिक्ता नस्य युत्तयिवावीनत्वात्। वादिवादनीयत्वस्य वाच्यता नतत्त्वयति यति व्यावृद्ध्या
 दक्षितः। तस्मात्तद्वादिवादनीयानविद्यतीति अननययुक्तं सिक्ता नययुक्तं मावृद्ध्या
 शिना आतापितमित्यर्थः न च वृत्तययुक्तं लात्तायिकं। न हि युद्धगतिक्ता नमावृद्ध्या

तल। यितुं अमित्यत आह। सामान्येति। सामान्यातिहितं
 ॥ अथवाद्यतदविवृद्धितमस्य सवृत्तसहा किमिति न
 मिदमुनीतमित्यत आह। तत्रति। किमिवमपीति। किम
 यायस्मान्तदज्ञयना वलं वल्यति। कृतानविना वर
 ॥ यदि विद्यायना वलं एनास्य वादादयो न विवृद्धि
 त्विना हातद्यदयमिवं तत्तनमयमयास्य विवृद्धित

विशिष्टता अनिदवता सवृत्ताय ययुक्तं विहाय सवृत्तं सवृत्ताय कृता द। शतह्यर्थः
 कविष्ठा अथ दक्षिणस्य सवृत्तं दक्षितं वा निवृत्तं आह। एतावान्विति। अथवा व्याकृतं कव
 ननयति यादितन फलमित्यर्थः नत्वाय वादिवादनीयत्वमिव यति यादयति। ह्युत्तरवि
 त्यत आह। वादकाल्या वितुं इति। अत्रिवायि सवृत्तं वा त्रिकमाह। अतपविति। अथ नम
 ताः। कथमयवा दया आनंदं दर्शयित्वा ऊह्य वितुं योः सर्वा ल्यवनिग्रहणा नानि ग्रायाना
 इति। न दयता ल्यसंक्षिपः। न तावत्सवृत्तं अज्ञानं यायान फलसिद्धादयस्य तानि

०

पत्रिकनमुद्विद्धागतस्य विज्ञानं निःशेषसोपयोगीत्यर्थः
 असंगतस्य तत्राहः पुनर्यति अननताया लति। ताया
 शयवान्। सोत्रययोजनममुवदति। सूत्रकापिलति। अ
 यमाया ताया स्या। यतः सर्वथाकावतययोजनमात्री किं
 यहा किं वना सि। अतः सलले पुत्रुषा च तहा निप्रसगादि
 वहा नस्या पिउकिदय संगान्। यमालया वहा नसा

७७

। स्वतंत्रमुक्तनः ययोगरुतिप्रवस्ययहकसिद्धतात। किमुक्तंतवती तिततसंययस्यो
 यमोजनान्नगतिभनं नसत्रकदतिहितयमोजनविना विकिञ्चतदनुगुलसवेत्या
 नुगुललेया प्रियदर्शनिना नह्यसि संतवः। पुत्रुषा च स्या यमालाहनुकाश्चति। तना
 कोयुयाद्ययमालसलमाता निःशेषसस्यययमयुत्रुषा च तस्य तसलताया विपय
 तितदिदमुक्तं नास्योवतदिति। ननुनतावदितनामुयमाला निप्रवहापानास्योवतदि
 हावित्रुकिमात्रिकिमावत्रयकाशयितयं यमालनिवयकाशितुवा दितयतआहाय

७

ति। युयादितनयमालादिना तत्रयवहा नस्युय
 मानमाता न विद्यानगतविशेषरुत्यतआह। ननुयमा
 मियमयोत्यर्थः। ननुयजीयसाम्यपियनस्याप्रायजी
 यामालया वस्ति। ययमालान्ननमायस्यता। अत्रुमा
 वकाउमानमायययस्यकादि। अत्रुमाननुस्ययामा
 तीयायका निवानशायाक्तं। ययकादिविषयमपित

त्रिसितपवनततरुत्यर्थः। ननुयमालहस्यो हयमालोपजीवनमात्री किंममधि
 लादीति। यमालोपजीवानसमानियिषचित्तुयाद्यमुयजीवतिनिवंतदुयाद्या
 व्यापजीवकतावातावः। कनामहस्यरुत्यतआह। ययति। ययकाद्यपिहिसखा
 नमयिसिखनयातयापियस्यकाद्येवापकाउमानं सविषययवर्ततननुयजी
 त्ययुयादकमयेस्यता। तदयिनितदवकिंनुयागवरुत्यतिप्रायेणयुयाद्ययका
 दानामवितियस्यकादिशयाविषयः ययकावि विषयइति। विद्योपकनलपामा

centimeter 5 10 15 20 25 30

७८
 दितस्य ग्रहलंघमाला दिवका शितमर्चमितना विद्याः प्र
 शकत्त निर्वोहा मनःसुखात्तत्त्वलात्तान विद्यावः॥ तद्वत्स
 प्रयोक्तृ धिष्ठं वाचसा संयतीति ननु विद्या न गालां शहा
 दानहीति प्रमालस्य सतः स्वयति पाद्ये प्रमाला न गाल
 मनयैरुमालस्य प्रमालस्य किंस्या दिव्यत आह माह दि
 व्यपसंहातसापिदर्शितः॥ यद्यपि सतर्क प्रमालप्रश

तियद्यन्नरुतिवा त्रिकेन। पतङ्कतवति। वा त्रिके प्रमाला दिग्रहलं। तास्योक्त विद्यायका
 शुधिलायेका दर्शयित्वा विषयगतायका साध्यकतादद शिता उपायसुति॥ तदा त्रिके।
 लकतया प्रमाललो नस्य वयति पाद्ये अनयैरुत्वा न किन्न वाची द्विकी क विद्यातीत्यत आ
 कानासिननु। स्वतिकर्तयता नुत तर्कायकापि। सवाची द्विकीलस्य रुत्यर्चः॥ अथ तर्क
 त। आदिग्रहलनय उमानः प्रसन्नरुत्या दिव्याह। तर्कस्य संशयमन्नतिलना वत नती॥
 त्तिववयरीहा। तथापीह गावली वदं न्यायन प्रमालस्य स्वपदाया नत्ता न। प्रयाजुन

७९
 जिज्ञासा तर्कापविवक्तिताः। प्रमालस्य निविशः प्रवृत्तिः।
 वातत्रयवी विविनिप्रवृत्त्या निविशनीयति। पवंदलुनी
 मावन्नरुत्यादि। तर्कानपेक्षमा विफलायति। तस्मान्न वा
 यतयति। शेषः॥ इदानीं व्यापारगता मायका माहसाध
 द्यादि। कर्माणा यवाची हीनवहनीत्यादि। दलुनीत्यामपि
 गजवा जिवाहनमित्यादि। वातायामपि इवस्य यवायवा

तस्याहा नम विद्यावः। अथ तत्त्वं यदा र्वतत्त्वं वा स्या र्वतत्त्वं वा अवकार्य प्रमालाननादनुवादाद
 ह्यां यवायमा सजाक विद्या सऊह्यादि। वाक्तायां मायय विकर्मितं नमिः सुवर्णमयं यत्न
 यितदप्यकासीत्यतिदिशति। पवमिति। विषयमिति। एष रुत्यवापि विविद्यतया निष
 मातन। अयिनि। इवस्य यवा दन्न ऊहातीत्यादि। गुलस्य यवा अत्रुलया। सामंकीलाती
 । इवस्य यवा सा मा माय्यादि। गुलस्य यवा सामतदित्यादि। कर्मलो यवा सा असिहा
 वृवीजं संशुद्धीयादित्यादि। गुलस्य यवा नमिंशो यवा क्वायकायमदित्यादि। कर्मलो यवा।

centimeter 5

10

15

20

25

30

0

स्नानात्रपनिनीषत्रियाद्यिनाकहमलिमव्येत्वादिवि
 श्वविषयदसमतिव्याकृतपदाद्यविकाशेनविविविषय
 ७५ त्वादनिहात्रादिवद्विविविषयासवत्रुखवज्जोविकाशिव
 हिंसायाविहितत्वमवर्षवत्वमवसवत्रुकाकृतिवितिवा
 साद्यविषयःकर्तृत्वसात।उपायाहिययनविषयायानत्रु।
 नहिज्ञापकतामात्रंविचित्तमयिलिज्ञाययनविषयज्ञा।

धमविशेषंदर्शयित्वासंशयमाहातत्रकिमिति।संशयकात्रलंवविषयदसमतिव्याकृतपदसत्यद
 श्वास्ततमववाभिदात्रंतद्विषयः।अतःसाव्यसंशयःकिंविविषयदसमतिव्याकृतपदत्वाद
 हानिति।यवपदमादर्यमानवतत्रातिस्वयसंगमाहातत्रयदीति।नवास्थनादिसाव्याया
 यंविविहिष्यवर्तकःस्वज्ञानिनकामनशकृत्वाययनात्यादकृतिव्यावतासवययानान
 फलतस्मातययनविषयत्वातसावनितिकर्तव्यातपवविवायितननुसायंतदविषयत्वात
 यकत्वमिति।तस्मातायनादिसावाहिंसाअनवर्ततेतार्धःस्याद्यदिविविविषयःस्याद्वि

७

साधकं।सिद्धात्रेयमालमावधयत्रवसाव्ययदसमतिव्या
 यतीत्ययत्ययस्य॥नवायतीतिवसायवर्तयति।अतस्मा
 नहिंसादिति।नत्रसवत्त्वतावतवाया।वीहिंसाःकिमा
 वाहामल्लानतदिनिविमातनसादिसाम्यात।वाजिनस्या
 गृह्यात्र॥सर्वविद्यारुतिविद्याशयनतद्वमानलकृदा
 संकययसंगरुतिफलस्य।तवावविद्यात्रनफलनिवास्या

हात्रमहिंकोपयुषतइतिशंका मयनयति।अवसायोगमिति।इत्याशुयायतादिनेषम
 विहज्जइष्टस्यनुवादायमित्यर्थः।तत्किमिदानीमविहितइत्यतावतिवानावांनित्याह।
 यातमित्यतआहातदिहति।विषयाननमाहाएवमिति।अवाअमिक्षायाःययाऊकत्वही
 यचोऊकत्व।अवर्जनीयमात्रात्यनिकत्वात।आदिप्रहलनाशयताकहामलायादाया।
 तीतिननुनायवात्यावितावः।वात्रिककात्रुवम्मात्ताविद्याप्राप्तंअविवृकमिति।शेषः॥
 :फलत्वनयननसावनलफलमस्याःश्रीत्यर्थः॥आसांकयंदर्शयितुंतासाभवनावयसा

centimeter 5

10

15

20

25

30

मनसंफलमादाहृदयित्वाऽथयत्राख्याऽथतिदादितापयोग
ननफलमथियदायीक्षिमायातत्रासयप्रसासिदिन
८० वज्रवीहिःवादस्ययनामि

विनात्ममादिह्याशयवाताकां। वमालादिप्रद्यपिसाकवलेति। तमिदडकंतवति। विद्या
स्याःफलनदशकीर्त्तमवविद्यानानवसंतवादिति। वादादीनामिति। अतश्चमविज्ञानो

धर्मरत्न बज्राचार्य सुरत श्री महाबिहार II-356

centimeter 5

10

15

20

25

30